

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/334059258>

Dünyada ve Türkiye'de Görme Engellilik: Zaman Çizelgesi

Article · June 2019

DOI: 10.33171/dtcjournal.2019.59.1.31

CITATION

1

READS

2,202

2 authors:

Fatoş Subaşıoğlu
Ankara University

25 PUBLICATIONS 64 CITATIONS

SEE PROFILE

Zeynep Z Atayurt-Fenge

4 PUBLICATIONS 3 CITATIONS

SEE PROFILE

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GÖRME ENGELLİLİK: ZAMAN ÇİZELGESİ

A TIMELINE FOR VISUAL DISABILITY IN THE WORLD AND
IN TURKEY

Fatoş SUBAŞIOĞLU

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, fsubasioglu@hotmail.com

Zeynep Zeren ATAYURT FENGE

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İngiliz Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı, zeynepatayurt@gmail.com

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 20 Şubat 2019
Kabul edildiği tarih: 31 Mayıs 2019
Yayınlanma tarihi: 25 Haziran 2019

Article Info

Date submitted: 20 February 2019
Date accepted: 31 May 2019
Date published: 25 June 2019

Anahtar sözcükler

Engelliler; Engellilik; Engelli Tarihi;
Körler / Görme Engelliler Tarihi;
Zaman Çizelgesi; Türkiye

Keywords

Disability; Disability History;
History of Blindness; History of
Blind and Visually Impaired;
Timeline; Turkey

DOI: 10.33171/dtcfjournal.2019.59.1.31

Öz

Görme engellilik, tarihte her toplumda farklı şekillerde yorumlanmış olmakla birlikte, insanın en değerli duyusunun kaybı olarak düşünülmüştür. Antik Çağ'dan itibaren görme engellilik, merak uyandıran fiziksel bir durum olarak algılanmış; Antik Çağ'da "doğüstü güçlerin" körlüğe yol açtığına inanılmış; Orta Çağ'da ise insanın görme yetisinden mahrum bırakılması yaygın bir ceza şekli olarak uygulanmıştır. Bu çağrışımın etkisiyle de görme engellilik, toplumda olumsuz bir algı yaratmış ve görme engelli bireyler Orta Çağ Avrupası'nda toplum yaşamına tam olarak dâhil edilmemişlerdir. Rönesans Avrupası'nda da görme engellilik, bir yandan "ceza", diğer yandan ise "ruhanî içgörü"nü yansıması olarak bir "ödül" şeklinde değerlendirilmeye devam etmiştir. Bununla birlikte, artan hastalıkların çeşitli engellilik durumlarını beraberinde getirmesiyle, görme ve diğer engellilerin toplumsal açıdan görünürlüğü artmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte ise görme engelli bireylere yönelik toplumsal düzenlemelerin ivme kazandığı görülmektedir.

Bu zaman çizelgesi, insanlık tarihi kadar eski olan engelli tarihinde dünyada ve ülkemizde engellilerin, özellikle görme engellilerin yaşamını etkileyen önemli tarihsel olayların, bireylerin, grupların, kurumların, yasal düzenlemelerin, bazı teknolojilerin kronolojik gelişim çizgisini içererek, dünyada ve Türkiye'de görme engellilerin yaşam kalitesini iyileştirme yönünde yapılan toplumsal, kültürel, siyasi, eğitimsel ve tıbbi girişimlerin tarih içindeki gelişimine olan farkındalığı artırmayı amaçlamaktadır.

Abstract

Despite the widely accepted view of blindness/visual impairment as the loss of a precious sense, the meanings attributed to this physical condition have differed in every society since the earliest periods of history. Drawing upon the scholarly studies (e.g. Trentin, Wheatley, Baswell) on the sociocultural resonances of blindness, it can be stated that since antiquity blindness has been met with curiosity. In ancient times it was believed that "supernatural powers" led to this situation whilst in the Middle Ages, deprivation of human sight was exercised as a common form of punishment, and therefore blindness was regarded as a marker of a delinquent disposition. Due to these restrictive associations, blindness created a generally negative perception in society and blind individuals were not fully involved in community life in medieval Europe. In Renaissance Europe, blindness continued to be regarded as a reflection of "spiritual insight" on the one hand while as a form of punishment on the other. However, with the increasing illnesses bringing about various disabilities including blindness, the blind and other disabled people began to have a certain prominence on a sociocultural level. Thus, with the Industrial Revolution, as the studies display, social improvements towards blind individuals gained momentum.

This timeline includes the chronological development line of important historical events, individuals, groups, institutions, legal regulations, some technologies, that affect the lives of people with disabilities, especially the blind /visually impaired in the world and in Turkey with the aim of increasing consciousness regarding the social, cultural, political, educational, and medical initiatives taken in history towards the improvement of the quality of life of people with vision loss.

Giriş

"Ruhun penceresi olarak isimlendirebileceğimiz göz, doğanın sonsuz eserlerini tamamen ve fazlasıyla değerlendirebilen temel bir araçtır. Kulak ikinci sıradadır; onun saygınlığı, gözün gördüklerini işitmesinden gelir." (Leonardo da Vinci, *Notebook IX* 327).

Engellilik, her toplumda algılanma biçimleri farklı olsa da, tarihin en eski dönemlerinden günümüze varlığını sürdüren bir olgudur. Antik Çağlarda Yunan ve Roma uygarlıklarında engellilere yönelik algı, engellilerin toplumdan dışlanması yönünde olmuş; engelli bireyler vatandaşlık hakları konusunda baskılayıcı ve kısıtlayıcı uygulamalara maruz bırakılmışlardır. Bu dönemde engelli algısı, sosyal açıdan değil dönemin ahlâk anlayışı üzerinden şekillenmiştir. Dönemin ünlü filozoflarından Platon'un *Devlet*'inde hastalık ve organlardaki işlev bozuklukları, ruhsal bozuklukların dışa vurumu olarak betimlenmiş ve "çirkinlik", "ruhun kötülüğü", "uyumsuzluk" (Kiefer) gibi kavramlar çerçevesinde ele alınmıştır. "Ruhun sağlıklı olması, güzelliği", "asil bir tavır ve tutum"u nitelendirmiş; tersi ise "hastalık", "çirkinlik" ve "zayıflık" (Platon 123) ile özdeşleştirilmiştir. Benzer şekilde, Aristoteles, *Politika*'da, engelliliği insan ırkının ıslâhı bağlamında değerlendirmiş; "engelli çocukların yaşamaması gerektiğine dair bir yasa çıkarılmasının uygun olacağı" (Aristoteles 2119) belirtmiştir. Antik Çağ'da engelli bireye yönelik genel eğilim, toplumsal görevlerini yerine getiremeyecek ve savaşamayacak durumda olanların yok edilmesi yönünde olmuş; bu dönemde engelliler dilendirilmiş; köle olarak kullanılmış; toplumu eğlendiren bir eğlence aracı ve ticareti yapılan bir unsur haline gelmiş; sömürülmüş ve eziyet görmüşlerdir. (Çetin, "Antik Çağ'dan Sanayi Devrimi'ne..." 181).

Orta Çağ'da engellilik düşüncesi Antik Çağ'a oranla daha kabullenilmiş olmakla birlikte, şeytanî bir durum ya da ilâhi bir ceza şeklinde algılanmaya devam etmiştir (Çetin, "Antik Çağ'dan Sanayi Devrimi'ne..." 182). Daha önceleri "ucubelik" ile özdeş şekilde değer biçilen engellilik durumu, Orta Çağ'da dinî açıdan "ruhanî bir imtiyaz" olarak düşünülmüş; hayranlık ve merak uyandıran, "ölümlülük ile ilâhiliğin kesiştiği olağanüstü bir durum" olarak algılanmıştır (Baswell). Bu dönemde engellilerin engellilik durumu doğaüstü varlıklarla ilişkilendirilmiş; bu nedenle bilimsel tıp fazla teşvik görmemiştir. (Çetin, "Antik Çağ'dan Sanayi Devrimi'ne..." 182).

Orta Çağ'ın bitişi ile Batı dünyasında, özellikle Avrupa'da, Rönesans dönemi, engellilere bakmanın, eğitimlerinin toplumun bir zorunluluğu olduğu inancıyla faaliyet gösteren kurumların (örneğin; yoksul ve engelliler için sığınma evleri) kurulduğu bir dönem olmuş (Omvig); ancak Rönesansla birlikte gelen değişim, zihinsel algıların değişmesinde yeterli olamamıştır (Çetin, "Antik Çağ'dan Sanayi Devrimi'ne..." 182).

Sanayi devrimine kadar engellilerin gereksinimlerini genellikle aileler, komşular ve Kilise karşılamış; Sanayi Devrimi ile engellilere yönelik devlet desteği, bir süre engellilerin çalışma yaşamına dâhil edilmesi biçiminde gerçekleşmiştir. Engelliliğin toplumsal bir konu haline gelmesi, engellilerin yasal haklarına ve korunmalarına yönelik köklü değişimler ise ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında mümkün olabilmıştır (Çetin, "Sanayi Devrimi'nden 21. Yüzyıla..." 93).

Görme engellilik de benzer şekilde tarihte farklı şekillerde yorumlanmış olmakla birlikte, insanın en değerli duyusunun kaybı olarak düşünülmüştür. Antik Çağ'da görme engellilik, merak uyandıran fiziksel bir durum olarak algılanmış ve "doğaüstü güçlerin" (Barasch 9) bu duruma yol açtığına inanılmıştır. Bununla birlikte görme engellilik konusunda bu dönemde bir çeşit "kültürel belirsizlik" hüküm sürmüştür. Nitekim görme engelli Homer, Sofokles'in görme yetisi varken gerçekleri göremeyen Kral Odipus'u ve görme engelli kâhini özellikle Batı kültüründe görme engelliliğe farklı anlamlar yüklemiştir; görme yetisi, fiziksel ve mecazî bağlamlarda ele alınarak, bireysel ve toplumsal çevrelerde çeşitli durumların göstergesi olarak nitelendirilmiştir (Trentin 89).

1280'lerde miyop, 1450'lerde hipermetrop gözlüklerin İtalya'da icat edilmesi (Wheatley 8), Orta Çağ'da görme engelliliğin farklı derecelerinin yaygın olduğunu göstermektedir. Orta Çağ el yazmalarında engelli bireylerin toplumdan dışlanmış ve gizlenmiş olarak resmedilmekten çok, toplumsal yaşam içinde yer aldıkları ve genellikle "olağan" karşılandıkları (Baswell) görülmektedir. Öte yandan insanın görme yetisinden mahrum bırakılması, bu dönemde yaygın bir ceza şekli olarak uygulanmış; dolayısıyla "körlük, suçluluk ile özdeşleştirilmiştir" (Baswell). Bu çağrışımın etkisiyle görme engellilik, toplumda olumsuz bir algı yaratmış ve görme engelli bireyler Orta Çağ Avrupası'nda "toplum yaşamına tam olarak dâhil edilmemişlerdir" (Wheatley 8). Rönesans Avrupası'nda da görme engellilik, bir yandan "ceza", diğer yandan ise "ruhanî içgörü"nü (Baswell) yansıması olarak bir "ödül" şeklinde değerlendirilmeye devam etmiştir. Bununla birlikte, artan hastalıkların çeşitli engellilik durumlarını beraberinde getirmesiyle, görme ve diğer

engelliler, toplumsal açıdan daha görünür hale gelmiş; Sanayi Devrimi ile birlikte ise görme engelli bireylere yönelik toplumsal düzenlemeler ivme kazanmıştır (Baswell).

Bu zaman çizelgesi, insanlık tarihi kadar eski olan engelli tarihinde dünyada ve ülkemizde engellilerin, özellikle görme engellilerin yaşamını etkileyen önemli tarihi olayların, bireylerin, grupların, kurumların, yasal düzenlemelerin, bazı teknolojilerin kronolojik gelişim çizgisini içermektedir.

Zaman Çizelgesi

M.Ö. 500: Pisagor'un öğrencisi Crotonalı Alcmaeon'un (Alkmaion), M.Ö. 500'lerde optik sınırları keşfettiği ve beynin zekânın merkezi olduğunu öğrettiği söylenir. Göz küresini ilk o çıkarmıştır (Wagg).

Dördüncü yüzyıl:

- Aziz Basil, Kapadokya'daki Caesarea Century'de görme engelliler için bir hastane kurmuş ve onlara rehber tahsis etmiştir (Wagg).
- Görme engelliler için ilk dokunsal alfabe, Mısırlı bilgin Didymus tarafından tahtadan harfler yontularak yapılmıştır (Rai).

Beşinci yüzyıl: St. Lymnaeuslu bir keşiş, Suriye'de görme engelliler için bir sığınak kurmuştur. (Bu sığınak, görme engellilerin kullanımı için yapılmış özel küçük evlerden oluşmaktaydı) (Wagg).

Yedinci yüzyıl: Le Mans Piskoposu Aziz Bertrand, Fransa'nın kuzeybatısındaki Pontlieu'da olduğu düşünülen bir yerde görme engelliler için bir enstitü kurmuştur (Wagg).

M.Ö. yaklaşık 250: Memphis'li Apollonios (İskenderiye Tıp Okulu), nabız, ameliyat ve göz hastalıkları üzerine yazılar yazmıştır (Wagg).

M.Ö. yaklaşık 300: Praxagoras and Chryssippos'un öğrencisi ve sistematik anatomi araştırmasının öncüsü Chalcedon'lu Herophilos (İskenderiye Tıp Okulu), gözün iki katmanını ilk ayırt eden ve muhtemelen merceği de tanımlayan ilk kişidir (Wagg).

M.S. yaklaşık 300: Londra'da görev yapan Romalı Doktor Caius Silvius Tetricus, göz kapaklarının granülasyonunun ve gözlerin iltihaplanmasının giderilmesi ve gözlerin göz küresinden çıkarılmasına yönelik hazırlıkları yapmıştır. Tetricus'un kendi damgasını içeren "kokulu merhem" tabletlerinden biri, Londra Köprüsü'nün

yakınında toprağın onbeş bin fit¹ altında bulunmuştur. Yaşadığı dönemde Roma illerinde yaygın olan göz rahatsızlıkları, sıcak hava banyolarının aşırı kullanılmasıyla ilişkilendirilmiştir (Wagg).

M.Ö. yaklaşık 20: Göz doktoru Demosthenes (Herophilan Tıp Okulu), gözle ilgili *Ophthalmicus* adlı kitap yazmıştır (Wagg; Retief, Stulting ve Cilliers).

300-500: Görme engelliler için ilk bakımevi kurulmuştur (Nordstrom).

1050: Onbirinci yüzyılın önde gelen göz cerrahı olan Ali b. İsa ya da Jesus Haly (Arap Tıp Okulu), göz doktorları için *Tezkiretü'l-Kâhhalîn (Göz Doktorları İçin Muhtıra)* adlı bir eser yazmıştır ve bu eserin tamamı korunmuştur (Wagg; Ali bin İsa kimdir? Hayatı).

1178: Dük VII. Welf, Almanya'da Memmingen Bavyera'da görme engelliler için bir ev kurmuştur. (Bu evin görme engellilerin eğitimine yönelik olduğu düşünülmektedir) (Wagg).

1254: Fransa Kralı IX. Louis, Haçlı Seferleri'nde kör olan askerler için *Hospice Nationale des Quinze Vingts'i* kurmuştur (Nordstrom).

1266: Papaz Roger Bacon, *Opus Majus* adlı eserinde düzeltici lenslerin kullanımına dair bilimsel ilkeleri özetlemiştir ("History: Technology for Visual Impairments").

1282: Nicolas Bullet adlı rahibin bir anlaşma imzalarken gözlük kullanması, gözlük kullanımının ilk örneği olarak bilinmektedir ("History: Technology for Visual Impairments").

1284: Venedik'te kurulan Camcılar Loncası'nda, gözlük yapımında kristal yerine cam kullanılmıştır (Wagg).

1285: Floransalı Salvino degli Armati ve Spina, gözlüğü icat etmiştir (Wagg).

1305: Belçika'da Brüt' de görme engelliler için bir bakımevi kurulmuştur (Wagg).

1329: Görme engelli erkekler için ilk İngiliz bakımevi kurulmuştur (Nordstrom).

1350: Kral John, Paris'teki Körler Evi'ne benzeyen ama onun daha küçüğü olan bir evi Chartres'daki görme engelliler için inşa ettirmiştir (Wagg).

1352: Venedik'in kuzeyinde bulunan Treviso'da San Nicolo Basilikası'nın yanındaki Seminario Papazlar Meclisi Binası'nda Tomassa da Modena tarafından yapılmış bir dizi freskte gözlüklerin ilk renkli tasviri görülmüştür ("History: Technology for Visual Impairments").

---

¹ 4572 metre.

1370: Belçika Gent’de görme engelliler için bir bakımevi kurulmuştur (Wagg).

1401: Alman kardinal ve bilim insanı Cusa’lı Nicholas, miyop’u düzeltmek için içbükey mercekleri kullanan ilk kişidir. (“History: Technology for Visual Impairments”).

1517: Onaltıncı yüzyılın başlarında İspanya’da Saragossa’lı Francisco Lucas, ince tahta tabletler üzerine bir dizi harf yontmuştur. Bu, görme engelliler için yapılmış ilk kabartmalı yazı olarak kayda geçmiştir (Wagg).

1530: Görme engellilerin eğitiminin teşvik edildiği ilk yayın, *De subventionem pauperum (Yoksulların Desteği Üzerine)*, Paris’te İspanyol Ludvig Vives tarafından yayınlanmıştır (“The Development of Education for Blind People”).

1550: Pavia’lı İtalyan Doktor Girolimo Cardano (1501-1576), dokunma duyusu yoluyla görme engellilerin eğitim görebilecekleri düşüncesini ortaya atmış ve onlara eğitim sağlamak için girişimde bulunmuştur. *Natural History* başlıklı eserinde modern bir buluş olan Braille’den çok da farklı olmayan, görme engellilerin dokunma duyusuyla okuyup yazmalarını öğretecek bir yöntemden bahsetmiştir (Wagg).

1575: Romalı Rampazetto, ince tahta tabletlere kazınmış harfler aracılığıyla görme engellilere okumayı öğretmiştir. (Bu sistemde harfler sabitti; bu nedenle her yeni sayfa için yeni bir tablet gerekmekteydi ve kopyasını çıkarmanın yolu yoktu) (Wagg).

1580: Venedikli Prosper Alpino, Mısır’da göz iltihabının yaygınlığına dair ilk kesin kayıtları sunmuştur (Wagg).

1601: Kraliçe Elizabeth’in çıkarttığı *Yoksulluk Yasası*’nda (*The Poor Law Act of Queen Elizabeth*) özellikle muhtaç durumda olan görme engellilere yardım edilmesi gerektiği belirtilmiştir. (Reformasyon Dönemi’nden önce yoksullar, görme engelli yoksullar da dâhil olmak üzere, keşişlerden yardım almaktaydılar) (Wagg).

1640: Paris’li bir noter olan Pierre Moreau, kurşuna dökülmüş kabartmalı hareketli harflerden oluşan bir sistem tasarlamıştır. Hemen hemen aynı zamanda Prusya’da Königsberg’li Schonberger, benzer şekilde tenekeden yapılmış harfleri kullanmıştır (Wagg).

1676: Cenevre’de görme engelli bir kız olan Elizabeth Waldkirch, dokunma duyusunu kullanarak okumayı öğrenmiş; Almanca, Fransızca ve Latince okuyup yazabilmiş ve başarılı bir müzisyen olmuştur (Rai).

1749: Denis Diderot, *Görenlerin Kullanımı İçin Kör üzerine Mektup (Letter on the Blind for the Use of Those Who See)* adlı kitabında, dokunma yoluyla öğrenmenin görme ile ilgili olanlardan farklı zihinsel süreçleri içerdiğini belirtmiştir (Koestler; Hatlen).

1760: İlk iki odaklı gözlükler Benjamin Franklin için yapılmıştır (“The Development of Education for Blind People”).

1774: *Körlerin Eğitimi Üzerine Bir Mektup (A Letter on the Education of the Blind)*, görme engelli olduğu düşünülen Demodocus tarafından yayınlanmıştır (Koestler; Hatlen).

1779: İrlanda Dublin’de bir zamanlar saygın tüccar ya da meslek sahibi olan görme engelli ve gut hastası erkeklere ev sağlamak amacıyla, *Körler ve Gut Hastaları için Simpson Hastanesi (Simpson's Hospital for the Blind and Gouty)* kurulmuştur (Wagg).

1780: Hümanizm ve Aydınlanma savunucuları tarafından Fransa’da görme engellilere yardım etmek amacıyla *Société Philantropique* kurulmuştur (Koestler; Hatlen).

1784:

- Dünyada ilk *Kör Gençler Ulusal Enstitüsü (L’Institution Nationale des Jeunes Aveugles -The National Institution for Young Blind People)*, Fransa’da Paris’te Valentine Hauy tarafından kurulmuştur (Willings, “Timeline of Visual Impairments”; Nordstrom; Hatlen; Farrel).
- İlk kabartma manuel tuş dizisi, M. Pingeron tarafından Fransa’da Marsilya’da icat edilmiştir. Yine Marsilya’da, Xavier Progin adlı bir matbaacı, 1833 yılında geliştirdiği bir makinede metal çubuk üzerine yerleştirilmiş harfleri (type bar) ilk kullanan kişidir (Farrel).

1785: Francois Lecueur’un girişimleriyle Paris’te ilk *Kör Gençler Okulu (Institution des Jeunes Aveugles)* kurulmuştur (Okulun müfredatı, okuma yazma eğitimi, müzik, matematik, coğrafya ve tarih gibi derslerden oluşmaktaydı) (Yücel 69).

1791:

- Liverpool’da görme engelli kişilerin müzik veya endüstriyel sanatlar alanlarında öğrenim görebilecekleri ve böylece kendilerine yetebilmelerine ve ülkelerine yararlı olabilmelerine imkân sağlayan bir okul açılmıştır (“The Development of Education for Blind People”).

- Liverpool’da Edward Rushton tarafından *Liverpool Yoksul Körler Okulu (The Liverpool School for the Indigent Blind)* açılmıştır (Willings, “Timeline of Visual Impairments”; Hatlen).

1793:

- Fransa’da görme engelliler için ilk zorunlu okul kurulmuştur (Willings, “Timeline of Visual Impairments”).
- İskoçya’da ilk kurum olan *Yoksul Körlere Yardım Derneği (Society for the Relief of the Indigent Blind)*, Edinburgh’da açılmıştır (Wagg).

1794: Renk körlüğüne –Daltonizm- adını veren kimyager John Dalton, kendi renk körlüğünü açıklamıştır (“John Dalton - A Visual Error”).

1798: Dr. Edward Jenner, körlüğe büyük ölçüde neden olduğu düşünülen çiçek hastalığının önlenmesine yönelik bir aşığı bulmuştur (Wagg).

1799: Londra’da *Yoksul Körler Okulu (The School for the Indigent Blind)* kurulmuştur (Nordstrom).

1802: Rusya’da St. Petersburg’da *Rus Körler Okulu* açılmıştır (Çetin, “Sanayi Devrimi’nden 21. Yüzyıla...” 105).

1804:

- Johann Wilhelm Klein, Viyana’da *Kör Çocukların Eğitimi için İmparatorluk Okulu’nu (Imperial School for the Education of Blind Children)* kurmuştur (Nordstrom).
- Avusturya’da ilk görme engelliler okulu Viyana’da açılmıştır (Wagg).

1805: Thomas Tawell, İngiltere’de *Yoksul Körler Okulu ve Bakımevi’ni (The Asylum and School for the Indigent Blind)* kurmuştur (Nordstrom).

1806:

- Almanya’da ilk görme engelliler okulu Steglitz’de açılmıştır (Wagg).
- Müller adlı bir Alman, içi mürekkeple doldurulabilecek bir kalem icat etmiştir. (Bu kalemin içindeki mürekkep o kadar ağırdı ki kalemle yazılanlar kuruduktan sonra satırda parmakla okumak için yeterli düzeyde bir kabarıklık kalıyordu) (Farrel).

1807: Rusya’da ilk görme engelliler enstitüsü, St. Petersburg’da Valentin Hauy tarafından kurulmuştur (Wagg).

1808:

- Charles Barbier, Fransız askerlerinin gece, karanlıkta kullanmaları için *Ecriture Nocturne* (gece yazısı)'nı icat etmiştir (Hatlen).
- İsveç'te ilk görme engelliler enstitüsü Stokholm'de kurulmuştur (Wagg).
- Amsterdam'da, şimdiki adı *Royal Visio* olan görme engelliler okulu kurulmuştur (Goodrich).
- İlk daktilo, görme engelliler bir arkadaşının yazmasına yardımcı olmak amacıyla Pellegrino Turri tarafından yapılmıştır ("History of Accessible Technology").

1809:

- Görme engelliler için dokunmalı okuma ve yazma sisteminin mucidi Louis Braille, Fransa'da doğmuştur (Omvig).
- İsviçre'de ilk görme engelliler enstitüsü Zürih'te kurulmuştur (Wagg).

1811: Danimarka'da görme engelliler enstitüsü Kopenhag'da kurulmuştur (Wagg).

1812: Amerika'da ilk görme engelliler okulu, Baltimore, Maryland'de açılmıştır (*Encyclopedia of Disability* 188).

1815: Charles Barbier, ilk nokta sistemini icat etmiştir. ("On nokta yazma", "üç nokta yazma" ve "not yazma"dan oluşan bu nokta sistemleri dokunarak okunabilme özelliğine sahipti; 1819 yılında Barbier'in icatları Louvre'da sergilenmiştir) ("The Development of Education for Blind People").

1819:

- Charles Barbier, her biri altı noktadan oluşan iki dikey sıra içeren hücrelerin bir düzenlemesini icat etmiştir. (Bu sistem pratik bulunmamakla birlikte Louis Braille'in üzerinde uzun yıllar çalıştığı yazı sisteminin temelini oluşturmuştur) (Wagg).
- Viyana'da Johann Wilhelm Klein adlı bir eğitmen, görme engellilerin eğitimi hakkındaki kitabında (*Lehrbuch zum Unterricht der Blinden*), görme engellilere rehberlik edecek köpeklerin eğitimine yönelik bir yöntemi tanıtmıştır (Farrel).

1820: İspanya'da görme engellilerin eğitimine yönelik ilk enstitü (gündüz okulu), Barcelona'da kurulmuştur (Wagg).

1821: Louise Braille, askerlerin gece iletişim kurması için 12 noktadan oluşan, ancak zor öğrenilen “gece yazısı”sını, 6 noktaya indirgemiş ve Braille bu şekilde ortaya çıkmıştır (“History: Technology for Visual Impairments”).

1826: Bavyera’da görme engelli okulları açılmıştır (Çetin, “Sanayi Devrimi’nden 21. Yüzyıla...” 105).

1827: James Gall, İngilizce ilk kabartma kitabı olan *Körlere Okuma Sanatını Öğretmenin İlk Kitabı*’nı (*First Book for Teaching the Art of Reading to the Blind*) yayımlamıştır. (Koestler; Willings, “Timeline of Visual Impairments”; Hatlen; Rai). İlk baskılarda harfler kıvrımlı değil, sivri ve keskin köşeliydi (Wagg).

1829:

- İlk yatılı görme engelliler okulu olan *New England Sığınma Evi (New England Asylum for the Blind)* kurulmuştur. (İlk kurulan okulların çoğunun adında “sığınma evi” terimi kullanılmıştır. Günümüzde, New England Sığınma Evi, Watertown’da bulunan Perkins Körler Okulu’dur) (Omwig; Hatlen).
- Louis Braille, Barbie’den esinlenerek hazırladığı kabartmalı nokta koduna yönelik bir açıklama yayınlamıştır (Willings, “Timeline of Visual Impairments”; Hatlen).
- Birleşik Devletler’de görme engelli bireylerin yazmaları için düzenlenmiş bir cihazın ilk patenti Başkan Jackson tarafından William Austin Burt’e verilmiştir. *Typographer* (Dizgici) adı verilen bu cihaz, daha sonraki makinelerde de kullanılacak olan kâğıt yuvası yöntemini başlatmıştır (Farrel).

1831:

- *New York Körler Enstitüsü (The New York Institution for the Blind)* kurulmuştur. (Günümüzdeki adı, New York Körler Eğitim Enstitüsü’dür- *The New York Institute for the Education of the Blind*) (Willings, “Timeline of Visual Impairments”; Hatlen).
- İrlanda, Belfast’ta *Ulster Sağır ve Kör Enstitüsü (Ulster Institution for the Deaf and Blind)* kurulmuştur (Wagg).

1832:

- Amerika’da ilk görme engelli okulları kurulmuştur: İlki; *New England Körler Sığınma Evi (The New England Asylum for the Blind)* (bugünkü adıyla Perkins Körler Enstitüsü) ve Boston’da açılan *Massachusetts Körler Okulu*’dur (*The*

Perkins Institution and Massachusetts School for the Blind) (Wagg). (Samuel Gridley Howe, Boston'da babasının evinde görme engelli öğrencilere ders vermeye başlamıştır. Bu, *Massachusetts Körler Enstitüsü'nün* (*The Massachusetts Institution for the Blind*) doğmasını sağlamıştır) (Rai). İkincisi; *New York Körler Enstitüsü'dür* (*The New York Institution for the Blind*). (Günümüzdeki adıyla *New York Körler Eğitimi Enstitüsü- The New York Institute for the Education of the Blind*) (Wagg).

- Philadelphia'da, şimdiki adı *Overbrook Körler Okulu* (*Overbrook School for the Blind*) olan, görme engelli çocukların eğitimi için bir enstitü kurulmuştur ve görme engelliler için yatılı okul kavramı, Amerika'nın doğusundan hızla Batı'ya yayılmıştır (Willings, "Timeline of Visual Impairments"; Hatlen).

1833:

- *Wilberforce Körler Okulu* (*Wilberforce School for the Blind*), ya da daha sonraki adıyla *Yorkshire Körler Okulu* (*Yorkshire School for the Blind*), yaşları 5 ila 20 arasında değişen görme engelli bireylerin eğitimine ve istihdamına yardım etmek üzere İngiliz parlamenter William Wilberforce'un Yorkshire bölgesindeki 28 yıl süren hizmetinin anısına kurulmuştur. Okulda battaniye, şilte yapımı ve örgü örme gibi çeşitli el becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim verilmiş; Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz ordusu bu okuldaki öğrencilerin ürettiği dokuma işlerini sipariş etmiştir. (*Wilberforce School for the Blind*).
- *San Marco İncili* (*The Gospel of St. Mark*) Philadelphia'da basılmıştır. (Amerika Birleşik Devletleri'nde kabartma baskılı ilk kitaptır) (Willings, "Timeline of Visual Impairments"; Hatlen).
- *Pennsylvania Körlerin Eğitimi Enstitüsü* (*The Pennsylvania Institution for the Instruction of the Blind*) Philadelphia'da açılmıştır. Perkins Enstitüsü, New York Enstitüsü ve Philadelphia Enstitüsü, Birleşik Devletler'de üç "öncü okul" olmuştur. (Wagg).

1834: Louis Braille, Braille kodunu mükemmelleştirmiştir (Koestler; Willings, "Timeline of Visual Impairments"; Hatlen).

1835:

- *Havarilerin Elçileri* (*Acts of the Apostles*), Samuel Gridley Howe tarafından geliştirilen kabartma alfabesi Boston Line Type'ın kullanıldığı ilk kitap olmuştur. (Koestler). Ardından, Howe tarafından derlenen bir okuma kitabı olan *Kör*

Çocuğun Kitabı (The Blind Child's Book) basılmıştır. Perkins Okulu öğrencileri mektup yazma ve not alma için Braille sistemini benimsemiş; Boston Line Type, 1908 yılına kadar Perkins'de resmi baskı sistemi olarak varlığını sürdürmüştür (Perkins School for the Blind; Hatlen).

- Edinburgh South Bridge'de James Gall tarafından görme engelli çocuklar için bir okul yapılmıştır (Wagg).

1837:

- *Perkins Körler Okulu (The Perkins School for the Blind)*, daha sonraları adı *Howe Memorial Matbaası (The Howe Memorial Press)* olan matbaayı kurmuştur (Willings, "Timeline of Visual Impairments"; Hatlen).
- Münih'te kurulan görme engelliler okuluna iki yeni bölüm (ihtiyaçları karşılama ve mesleki eğitim) eklenmiştir (Çetin, "Sanayi Devrimi'nden 21. Yüzyıla..." 105).
- Sağır-kör olarak öğrenim görececek ilk çocuk Laura Bridgman, Perkins Körler Okulu'na kabul edilmiştir (Koestler; Hatlen).
- Ohio'da devlet destekli ilk yatılı görme engelliler okulu kurulmuştur (Koestler; Hatlen; *Encyclopedia of Disability* 183).
- Paris Okulu'nda görme engelli bir öğretmen olan Pierre Foucault, çivi yazısına benzer şekilde harfleri kabartmalı çıkaran bir makine geliştirmiştir. (Bu makine büyük ilgi görmüş ve 1855 yılında Paris'te açılan Uluslararası Sergi'de sergilenmiştir) (Farrel).

1840: Amerika'da görme engelliler için ilk atölye çalışması Boston'daki Perkins Enstitüsü'nde başlamıştır (Wagg).

1846: Manchester'da, sağır-kör çocuk olan Mary Bradley, parmakla yazarak okuma, yazma ve iletişim kurmayı öğrenmiştir. Bu, Birleşik Krallık'ta eğitim görmekte olan sağır-kör bir bireye ait ilk bilgidir (Rai).

1847: Dr. Robert Moon, Moon Type² olarak adlandırılan kabartma yazı türünü geliştirmiştir (Koestler; Hatlen; Rai).

² "Braille alfabesi altı nokta hücre sistemi içerisinde her bir harfin kabartılarak ifade edilmesi ile çözümlenirken, Moon alfabesi ise yalnızca harflerin kabartılması ile meydana gelmiştir. Moon alfabesinde bulunan karakterler kıvrımlı hatlara sahip sembollerden oluşmaktadır. Bu nedenle Moon alfabesi yayınları, görme yetisini kaybetmiş ve parmaklarıyla Braille alfabesini hissedemeyen (kısmen dokunarak okuyabilen) engelliler tarafından kullanılmaktadır" (Hayta).

1849: Görme engelliler için ilk korumalı işyeri, Massachusetts'deki Perkins Enstitüsü'nde kurulmuştur (Disability History: Timeline).

1850: Görme engelli yetişkin işçiler için ilk korumalı işyeri, New York'ta kurulmuştur (Omvig).

1851: Herman von Helmholtz *oftalmoskop*³u icat etmiştir (Koestler; Hatlen; Wagg).

1852: Boston Line Type, Braille nokta sistemi benimseninceye kadar Amerika Birleşik Devletleri'nde görme engelliler için yaygın okuma aracı olmuştur (Koestler).

1854: Fransa, Braille'i görme engelliler için bir okuma yöntemi olarak kabul etmiştir (Willings, "Timeline of Visual Impairments"; Hatlen).

1858: *Amerikan Körler Matbaası (American Printing House for the Blind (APH))* Kentucky, Louisville'de kurulmuştur (Koestler; American Printing House for the Blind).

1860: *Missouri Körler Okulu (The Missouri School for the Blind)*, Amerika'da Braille kullanan ilk enstitü olmuştur (Koestler; Willings, "Timeline of Visual Impairments"; Hatlen).

1862: İlk kez görme keskinliğini ölçmek için kullanılan *Snellen grafiği*⁴ geliştirilmiştir ("The Development of Education for Blind People").

1865: Jamaikalı bir plantasyon işletmecisinin kızı olan Frances Batty Shand tarafından Galler'de *Cardiff Körler Enstitüsü (Cardiff Institute for the Blind)* kurulmuştur. Görme engellilerin sepet örme işinde istihdam edildiği küçük bir atölye olarak başlayan bu enstitü, zaman içerisinde büyük bir kurum haline gelerek çok sayıda görme engelli bireye iş imkânı sağlamıştır (Cardiff Institute for the Blind).

1868:

- Braille, Büyük Britanya'da kabul edilmiştir (Koestler; Hatlen).
- Dr. Thomas Rhodes Armitage, görme engelliler için en etkili dokunsal yazıyı tespit etmek üzere günümüzde *Kraliyet Ulusal Körler Enstitüsü (Royal National Institute of Blind People (RNIB))* olarak bilinen kurumu kurmuştur (Rai; Wagg).

³ Göz içi muayenesinde kullanılan bir alet.

⁴ Snellen göz tablosu, büyük ve küçük harflerin şemasıdır. Grafik, üst satırdaki büyük tek bir harfle başlayan 11 satırlık blok harflerden oluşur. Her satırdaki harflerin sayısı yukarıdan aşağıya doğru hareket eder. Harflerin boyutu kademeli olarak azalır ve sonraki her satırda daha fazla harf sağlar. Geleneksel Snellen göz tablosunda sadece C, D, E, F, L, O, P, T ve Z harfleri kullanılır ("Test Vizyonu için Snellen Göz Grafiği").

- Amerika'da Boston Halk Kütüphanesi (*Boston Public Library*), Braille dermesi ile ilk kez görme engellilere yönelik halk kütüphanesi hizmeti vermeye başlamıştır (Çetin, "Sanayi Devrimi'nden 21. Yüzyıla..." 107).

1871:

- *Amerikan Körlerin Öğretmenleri Birliği (The American Association of Instructors of the Blind - AAIB)* kurulmuştur ("The Development of Education for Blind People").
- *İngiliz ve Yabancı Körler Birliği (British and Foreign Blind Association)*, Braille Müzik Notasyonu hakkında ilk açıklayıcı broşürü yayımlanmıştır (Koestler; Hatlen).
- Braille üretimi için ilk kalıplar üretilmiştir (Koestler; Hatlen).

1872: Francis J. Campbell (daha sonraları Sir Francis ismiyle anılır), Dr. Armitage'in yardımıyla, *Körler Müzik Akademisi'ni (Academy of Music for the Blind)* kurmuştur. Bu kurum İngiltere'de türünün ilk örneğidir. (Wagg).

1873: İlk *Körlerin Öğretmenleri Kongresi (The first Congress of Teachers of the Blind)* Viyana'da yapılmıştır (Koestler; Hatlen; Wagg).

1874: Ernest Recordon adlı bir Fransız, Paris Okulu'nda mürekkep baskılı harfleri kabartmalı olarak kâğıda aktarabilen elektriksel vurular, altmış dört iğne ve reseptör ile harekete geçen *L'Electro-lecteur* adlı bir cihazı tanıtmıştır (Farrel).

1876:

- Görme engellilerin kendi evlerinde öğrenim görebilmeleri için *Colchester Körler Evde Öğretim Derneği (Colchester Home Teaching Society for the Blind)* kurulmuştur (Wagg).
- Almanya'nın Dresden kentinde *Körlerin Öğretmenleri Kongresi (A Congress of Teachers of the Blind)* düzenlenmiştir (Wagg).

1877: Thomas Edison, *An Improvement Phonograph Speaking Machines* adlı buluşuna patent almıştır; bu buluş, görme engellilerin okuma materyali için fonograf kullanımını sağlamıştır. (*A Guide To Developing Braille...*).

1878:

- Joel W. Smith, Perkins Körler Okulu'nda, Amerikan Braille'in temeli olan Braille üzerine modellenmiş Amerikan kabartma nokta sistemini geliştirmiştir (Willings, "Timeline of Visual Impairments"; Hatlen; Wagg).

- İngiltere’de, görme engelli bireylerin, kendilerini yönlendirmek için kullandıkları köpekler için köpek ruhsatı alma zorunluluğundan muaf olmalarına ilişkin bir parlamento yasası kabul edilmiştir (Rai; Wagg).
- Japonya’nın Kyoto şehrinde görme engelliler ve dilsizler için ilk okul açılmıştır (Wagg).

1879:

- *Amerikan Körler Matbaası (American Printing House for the Blind (APH))* Amerika’daki görme engelli öğrenciler için okul kitaplarının resmi matbaası haline getirilmiştir (Koestler; American Printing House for the Blind).
- Perkins Körler Okulu, Amerikan Braille alfabesini benimsemiştir (Farrel).
- Camille Grin adlı bir Fransız, basılı malzemenin okunabilirliğini sağlamak amacıyla selenyum hücreleri kullanarak görme engellilerin dokunma duyusuyla okuyabilecekleri *Anocaloscope* adlı bir cihaz geliştirmiştir (Farrel).
- *Körlerin, Sağır ve Dilsizlerin İyileştirilmesine Yönelik Evrensel Kongre (A Universal Congress for the Amelioration of the Blind and of Deaf Mutes)* Paris’te düzenlenmiştir (Wagg)

1880: Avusturalya, Sidney’de *Endüstriyel Körler Enstitüsü (Institute for the Industrious Blind)* kurulmuştur (Wagg).

1881:

- Amerika’da Perkins Körler Enstitüsü’nde, kabartma kitapların üretimi için *Howe Press* kurulmuştur (Rai; Wagg).
- Braille bir dergi olan *Progress*, İngiliz ve Yabancı Körler Derneği (the British and Foreign Blind Association) tarafından yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).

1882: Londra’da, Hampstead’de körlere kitap ödünç veren bir kütüphane kurulmuş ve daha sonra *Ulusal Körler Kütüphanesi (The National Library for the Blind)* adını almıştır (Rai).

1885:

- Hollanda, Amsterdam’da *Körlerin Dostları ve Öğretmenleri Uluslararası Konferansı (An International Conference of Teachers and Friends of the Blind)* düzenlenmiştir (Wagg).
- William Perkins tarafından geliştirilen *Körler için Yazma Makinesi’ne (Writing-Machine for the Blind)* patent verilmiştir. Daktiloya benzeyen bu buluş görme

engellilere gelişmiş bir yazı makinesi sağlamıştır (“History: Technology for Visual Impairments”).

1886: Moon türünde bir dergi olan *Dawn*, Kuzey Ülkeleri Körler Derneği (Northern Counties Association for the Blind) tarafından üç ayda bir yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).

1887: Alman fizyolog Adolf Eugen Fick, kontakt lensleri icat etmiştir (“History: Technology for Visual Impairments”).

1888: *Uluslararası Braille Müzik Notasyonu Standardizasyonu Kongresi (The International Congress for Standardization of Braille Music Rotation)* Almanya’da Köln’de düzenlenmiştir (Hatlen).

1889: Aylık Braille bir dergi olan *Santa Lucia* yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).

1891:

- Görme engelli çocuklar için aylık bir dergi olan *Playtime*, İngiliz ve Yabancı Körler Derneği tarafından yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).
- Arjantin’de kendisi de görme engelli olan Francisco Gatti, görme engelliler için sosyal yardım başlatmış; Gatti, daha sonra, Flores’de görme engelliler için özel okul açmıştır (Wagg).
- Almanya Kiel’de *Körlerin Öğretmenleri Konferansı (A Congress of Teachers of the Blind)* düzenlenmiştir (Wagg).
- Edinburgh’da *Kraliyet Körler Sığınma Evi (The Royal Blind Asylum)*, ilk Braille matbaayı kurmuştur (Wagg).

1892:

- Frank Hall ve Gustav A. Sieber, ilk mekanik Braille yazıcısı olan Hall Braille yazıcısını geliştirmiştir. Bu genel kabul görmüş ilk makinedir (Koestler; Willings. “History of Braillewriters”; Hatlen). Daha sonra başka ülkelerde değiştirilerek üretilmiştir. İngiltere’de, *Stainsby-Wayne* olarak bilinmekteydi (Rai).
- Görme engelliler için Braille basılan ilk haftalık gazete *Weekly Summary* yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).
- Amsterdam’da görme engelli çocuklar için özel okul kurulmuştur (Goodrich).

1893:

- İngiltere Parlamentosu, görme engelli veya sağır tüm çocukların zorunlu eğitim görmeleri için bir yasa çıkararak, bu okulların kurulmasını sağlamıştır (Rai).
- Aylık bir Braille dergi olan *Hora Jucunda*, Edinburgh Körler Okulu (The Royal Blind School) tarafından yayımlanmaya başlamıştır (Wagg).

1894: Almanya'da ilk *Alman Körler Halk Kütüphanesi (Deutsche Zentralbücherei für Blinde)*, Leipzig'de kurulmuştur (Çetin, "Sanayi Devrimi'nden 21. Yüzyıla..." 106).

1895:

- Braille müzik dergisi olan *Craigmillar Harp* yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).
- Braille basılan aylık bir dergi olan *Recreation (for adults)*, İngiliz ve Yabancı Körler Derneği tarafından yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).
- *Körlerin Öğretmenleri Sekizinci Genel Kongresi (The Eight General Congress of Teachers of the Blind)*, Münih, Bavyera'da düzenlenmiştir (Wagg).

1898:

- Ulusal Körler Ligi (The National League of the Blind) tarafından görme engellilerin refahına ilişkin konu ve görüşleri içeren aylık dergi olan *The Blind Advocate* yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).
- Görme engellilerin yararına yapılan çalışmaların gelişimine yönelik bilgi sunan üç aylık dergi olan *The Blind*, mürekkep baskı olarak yayımlanmıştır (Wagg).
- Londra'da, Gardner's Trust, üniversite öğrencileri için Braille kitap ödünç verme hizmeti başlatmıştır (Wagg).
- Mısır'da ilk görme engelliler okulu İskenderiye'de açılmıştır (Wagg).

1899:

- Almanya'nın Bromberg kentinde Oscar Picht tarafından *Picht Braille Yazıcı* icat edilmiştir. (Makinede tahta bir tambur üzerine beslenen 9 inç genişliğinde kâğıt kullanılmıştı. Tuşlar, her bir tuşun önündeki nokta konumunu belirten metal noktalarla ahşaptan yapılmıştı) (Willings. "History of Braillewriters").
- Braille steno sistemi geliştirilmiştir (Koestler; Hatlen).

1900:

- *Revize Edilmiş Braille Müzik Notasyonu (A Revised Key to Braille Music Notation)*, İngiliz ve Yabancı Körler Derneği tarafından yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).
- Görme engellilerin koşullarını iyileştirmek için Paris'te uluslararası bir kongre düzenlenmiştir (Wagg).
- Birleşik Devletler'de görme engelli çocuklar için ilk gündüz bakımevi Chicago'da açılmıştır (Wagg).

1901:

- İngiltere Kent'te *Braille Müzik Ödünç Verme Kütüphanesi (A Braille Music Lending Library)* kurulmuştur; kütüphane 1904'te kapatılmış ve kitaplar Ulusal Ödünç Verme Kütüphanesi tarafından satın alınmıştır (Wagg).
- Hindistan Mysore'da *Sağır ve Dilsiz ve Körler Okulu (A Deaf and Dumb and Blind School)* açılmış; Madras'ta görme engelliler için bir müzik sınıfı oluşturulmuştur (Wagg).
- Mısır'da, Zeitoun'da Dr. Thomas Rhodes Armitage'in eşi tarafından *Kör Erkek Çocuklar Enstitüsü (An Institution for Blind Boys)* kurulmuştur (Wagg).

1902:

- San Francisco'da görme engelliler için bir kütüphane ve okuma odası açılmıştır (Koestler; Hatlen; Wagg).
- Görme engellilerin koşullarını iyileştirmek için Brüksel'de uluslararası bir kongre düzenlenmiştir (Wagg).
- Avustralya Hükümeti, kabartma baskı edebi eserlerin gönderiminde görme engelli bireyleri posta ücretinden muaf tutmuştur (Wagg).

1903:

- Helen Keller, Cambridge Radcliffe College'den mezun olan ilk sağır-kör öğrenci olmuştur (Koestler; Willings, "Timeline of Visual Impairments").
- Mürekkep baskılı aylık bir yayın olan *Braille Review*, İngiliz ve Yabancı Körler Derneği tarafından yayınlanmaya başlamış; Aralık 1916'da yayınına son verilmiştir (Wagg).

- Dünyada Stainsby-Wayne Braille yazıcısı olarak bilinen, kâğıdın her iki yüzüne de yazmak için tasarlanmış küçük taşınabilir Braille yazıcı, Henry Stainsby ve Alfred Wayne tarafından icat edilmiştir (Wagg).

1904: Aylık edebiyat, siyasi ve bilimsel bir yayın olan *Braille Packet* yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).

1905:

- *Amerikan Kör İşçiler Birliği (American Association of Workers for the Blind- AAWB)* kurulmuştur (Koestler; Farrel).
- İngiltere, tek tip Braille kodunu kabul etmiştir (Koestler; Hatlen).
- *New York Körler Derneği (New York Association for the Blind)* (şimdiki adı *Uluslararası Deniz Feneri- Lighthouse International*) kurulmuştur (Koestler; Hatlen; Wagg).
- Edinburgh'da *Uluslararası Körler Konferansı (An International Conference for the Blind)* ve bir sergi düzenlenmiştir (Wagg).

1906:

- *The Daily Mail* gazetesinin haftalık baskısı *The Braille*, Aralık ayında yayınlanmaya başlamıştır. Daha sonra bu gazete, yerini *The Braille Mail*'e bırakmıştır. (Wagg).
- Moon türündeki ilk aylık dergi olan *Moon Magazine*, Brighton'daki Moon Derneği tarafından üretilmiştir (Wagg).
- İngiltere'de *Körler İçin Postane Yasası (The Post Office (Literature for the Blind) Act)* kabul edilmiştir. Yasa uyarınca kabartma kitapların posta yoluyla indirimli olarak gönderilmesi sağlanmıştır (Wagg).

1907:

- İsveç'in Stockholm şehrinde *Uluslararası Kör Müzisyenler Derneği (International Association of Blind Musicians)* kurulmuştur (Wagg).
- Görme engelliler için aylık bir dergi olan *The Matilda Ziegler Magazine*, New York'ta çıkarılmaya başlamıştır (Wagg.)
- Mürekkep baskılı bir dergi olan *The Blind için Outlook* yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).

- Amerika'da *Körlüğü Önleme Ulusal Birliği (National Society to Prevent Blindness)* kurulmuştur (Goodrich).

1909: *The Braille Musical Magazine*, İngiliz ve Yabancı Körler Derneği tarafından yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).

1910: St Petersburg'da, Rus Sağır-Kör Bakımı Derneği (Russian Deafblind Care Society) tarafından dünyanın ilk sağır-kör çocuklar okulu açılmıştır (Rai).

1911: *The Braille Literary Journal*, İngiliz ve Yabancı Körler Birliği tarafından yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).

1913:

- *The School Magazine*, Braille olarak İngiliz ve Yabancı Körler Birliği tarafından yayınlanmaya başlamıştır (Wagg).
- Amerika'da az gören çocuklar için ilk sınıf, Perkins Enstitüsü müdürü Edward Allen tarafından açılmıştır (Goodrich)

1914:

- Amerika'da Robert B. Irwin tarafından görme engellilerin zihinsel yetenekleri ölçülmüştür (Özyürek).
- Almanya'da Colne Derneği tarafından görme bozukluğu olan 588 çocuğun öğrenim gördüğü bir okul kliniği kurulmuştur (Goodrich).

1916:

- İngiliz Braille, İngilizce dil standardı olarak kabul edilmiştir ("Disability History Timeline").
- Robert Irwin tarafından kurulan Clear Type Yayıncılık Şirketi, 36 puntoluk bir dizi kitap üretmiştir (Goodrich).

1917: Dr. Shinobu Ishihara, sadece renk körü değil, aynı zamanda renk körlüğünün tipini, kimliğini saptamanın bir yolu olan Ishihara Renk Algılama Testi'ni icat etmiştir. (Bu, o zamandan beri en yaygın kullanılan renk görme yetersizliği testidir ve hâlâ tüm dünyadaki optometristler ve göz doktorları tarafından kullanılmaktadır) ("Ishihara's Test for Colour Deficiency: 38 Plates Edition").

1918:

- *Savaşta Görme Duyusunu Kaybetmiş Fransız Askerler Birliği (The Union of the French War Blind)* kurulmuştur (Farrel).
- Braille, ulusal dokunmalı okuma standardı olarak kabul edilmiştir. (1918'den önce, birçok dokunmalı yöntem vardı. Ancak görme engelli bireyler Braille okuma ve yazma sistemini tercih etmişti) (Omvig).
- California Üniversitesi, görme engelli öğrencilerin öğretmenleri için ilk üniversite hazırlık kurslarını açmıştır (Willings, "Timeline of Visual Impairments").

1919: Avusturalya Melbourne'de *Melbourne Körler Kütüphanesi (Melbourne Library for the Blind)* açılmıştır (Wagg).

1920:

- Barr, Stroud ve Fournier d'Albe, basılı harfleri müzik tonlarına çeviren ilk görme engelli makinesi olan *optofon*'un patenti almıştır (Hatlen).
- İngiltere Parlamentosu tarafından, görme engelli halkın refahını sağlamak için *Kör Bireyler Yasası (Blind Persons Act)* kabul edilmiştir (Rai).

1921:

- *Amerikan Körler Vakfı (The American Foundation for the Blind -AFB)* kurulmuştur (Hatlen; Wagg).
- James Biggs, beyaz bastonu icat etmiştir (Strong).

1927: İngiltere'de Radio Times'ın ilk sayısı Braille olarak üretilmiştir (Rai).

1928: IBM tarafından Banks Pocket Braille yazıcı üretilmiştir (Willings, "History of Braillewriters").

1929: Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk köpek rehber okulu olan *Gören Göz (Seeing Eye)* kurulmuştur (Koestler; Hatlen; Willings, "Timeline of Visual Impairments").

1931:

- *Pratt-Smoot Yasası (The Pratt-Smooth Act)*, Amerika Birleşik Devletleri Kongresi tarafından kabul edilmiştir. (Bu yasa sayesinde görme engelliler için kitap sağlama federal programı oluşturulmuş; daha sonra günümüzde Görme ve Fiziksel Engelliler Ulusal Kütüphane Hizmeti olarak bilinen Kongre

Kütüphanesi'nde Körler Birimi oluşturulmuş; Pratt-Smoot Yasası uyarınca Braille ve kayıtlı materyal dağıtmaya başlanmıştır) (Omvig).

- *Körler İçin İş Konulu İlk Dünya Konferansı (The first World Conference on Work for the Blind)* New York'ta yapılmıştır (Koestler).

1932:

- Braille, Amerika Birleşik Devletleri'nde kabul edilmiş ve kodlanmıştır (Nordstrom).
- *The Foundation Braille yazıcı*, Amerikan Körler Vakfı tarafından geliştirilmiştir (Willings, "History of Braillewriters").
- Amerikan Körler Vakfı için modern ticari sesli kitabın en eski biçimi olan ilk uzun-çalar *Konuşan Kitap* üretilmiştir (Rosenblum).

1933: Birleşik Krallık'ta *Kör Seçmenler Yasası (Blind Voters Act)* uyarınca görme engelli seçmenlerin oy kullanabilmeleri için oy kullanma kabinine bir refakatçi ile birlikte girmelerine izin verilmiştir (Rai).

1934:

- İngiltere'de, *Körler için Rehber Köpekler Derneği* kurulmuştur (Rai).
- *Readphon Konuşan Kitap* icat edilmiştir ("History of Accessible Technology"; Rosenblum). İki saat 20 dakika kayıt süresine sahip olan Readphon, Kongre Kütüphanesi'ne tanıtılmıştır. (Rosenblum).
- *Yasal Körlük (Legal Blindness)*, Amerikan Tıp Derneği tarafından tanımlanmıştır (Goodrich).

1935:

- Braille kitaplar, kayıt stüdyolarında plâklara kaydedilmeye başlanmış; böylece daha düşük maliyetle daha çok üretim yapılabilen konuşan kitaplar üretilmiştir (Çetin, "Sanayi Devrimi'nden 21. Yüzyıla..." 106).
- İngiltere'de Ulusal Körler Enstitüsü (The National Institute for the Blind), *Konuşan Kitaplar (Talking Books)* hizmetini başlatmış; görme engelli yayalar için hareketliliği artırmak amacıyla İngiltere'de yaya geçitleri tanıtılmıştır (Rai).
- Amerikan Körler Vakfı, *Talking Book Bulletin*'in ilk sayısını yayınlamıştır ("History of Accessible Technology").

1936:

- Randolph-Sheppard satış makinesi programı Amerika Birleşik Devletleri Kongresi tarafından oluşturulmuştur. (Bu programın iki amacı vardı: İlki, görme engelliler için istihdam olanakları sağlamak; ikincisi de istihdama katılma konusunda görme engelli bireylerin yeteneklerini halka açık olarak göstermekti) (Omvig).
- Bell Laboratuvarları tarafından, ses kodlayıcı için *Voder* adı verilen ilk elektronik konuşma sentezleyicisi icat edilmiştir (“History of Accessible Technology”).

1938: *Wagner O'Day Yasası (The Wagner O-Day Act)*, Amerika Birleşik Devletleri Kongresi tarafından kabul edilmiştir. (Bu yasanın amacı, federal hükümetin, paspas, süpürge, minder vb. malzemeleri, görme engellilere iş imkânı sağlayan korumalı işyerlerinden temin etmesini sağlamaktı) (Omvig).

1939:

- Perkins Körler Okulu öğretmeni David Abraham tarafından *Perkins Braille* icat edilmiştir (Rai).
- İlk metni sese çeviren veya ses üretebildiği söylenen cihaz, Homer Dudley tarafından Amerika Birleşik Devletleri Bell Laboratuvarlarında üretilmiştir. *Voder* adı verilen bu cihazın geliştirilmesindeki amaç, trafiğin seslerini sıkıştırarak azaltmaktı (Ekran Okuyucular Raporu).

1940:

- Amerikan *Ulusal Körler Federasyonu (The National Federation of the Blind -NFB)* kurulmuştur (Omvig).
- Hall Braille yazıcınının modern bir versiyonu olan ve daha sağlam, hafif ve basit tasarlanan *New Hall Braille Yazıcı*, 1940 ve 1972 yılları arasında üretilmiştir (Willings, “History of Braillewriters”).
- Amerikan Körler Vakfı (American Foundation for the Blind) ve Körlüğü Önleme Ulusal Birliği (The National Society for the Prevention of Blindness) tarafından *Körlük Sebeplerinin Standart Sınıflandırmasının Kullanımı El Kitabı (Manual on the Use of the Standard Classification of Causes of Blindness)* yayınlanmıştır (Goodrich).

1943: *Mesleki Rehabilitasyon Federal Yasası (The Federal Vocational Rehabilitation Act)*, Amerika Birleşik Devletleri Kongresi tarafından 1943'te *Barden-LaFollette Yasası (The Barden-LaFollette Act)* kabul edildiği sırada görme engellileri içerecek şekilde değiştirilmiştir (Omvig).

1945:

- Amerika'da *Ulusal Braille Birliği (The National Braille Association)* kurulmuştur (Koestler).
- Atkinson taşınabilir Braille yazıcı geliştirilmiştir (Willings, "History of Braillewriters").
- Connecticut'ta *Kör Gaziler Derneği (Blinded Veterans Association-BVA)* kurulmuştur (*Encyclopedia of Disability* 185).

1947:

- *Perkins Brailler*, Howe Press'ten David Abraham tarafından tasarlanmış ve geliştirilmiştir (Willings, "History of Braillewriters").
- Amerikan Körler Matbaası, düzenli olarak büyük baskı kitaplar yayınlamaya başlamıştır (Goodrich).

1950:

- Japonya'da geliştirilen *Hafif Brailler (The Light Brailler)*, 1950'lerde üretilmiştir (Willings, "History of Braillewriters").
- Birleşik Krallık, Birleşik Devletler, Fransa, Hindistan, Seylan, Malaya, Çin ve Japonya'dan gelen uzmanların katılımıyla Mart 1950'de UNESCO tarafından Paris'te *Uluslararası Braille Konferansı (International Braille Conference)* düzenlenmiştir (Farrel).

1953:

- ABD'li Walter Lawrence tarafından *Parametrik Yapay Konuşucu (Parametric Artificial Talker- PAT)* adlı bir sentezleyici üretilmiştir (Ekran Okuyucular Raporu).
- Az görenlere yönelik ilk klinikler *Körler Endüstri Evi'nde (Industrial Home for the Blind-IHB)*, günümüzdeki adıyla *Hellen Keller Körler Hizmetleri (Hellen Keller Services for the Blind)* ve *New York Körler Derneği* ("Deniz Feneri" adıyla bilinen ve şimdiki adıyla *Uluslararası Deniz Feneri (Lighthouse International)* açılmıştır (Goodrich).

1954: *Dünya Körlere Yardım Konseyi (The World Council for the Welfare of the Blind)* Ağustos 1954'te Paris'te toplanmıştır (Farrel).

1957:

- Ulusal Körler Federasyonu (National Federation of the Blind –NFB), *Braille Monitor* dergisini yayınlamaya başlamıştır (*Encyclopedia of Disability* 184).
- Harfler için sesler üreten bir okuma cihazı olan *Visotoner* ve parmaklara titreşimler gönderen bir okuma makinesi olan *Visotactor* geliştirilmiştir (Hatlen; Koestler).
- Tıp doktoru Richard Hoover, körlüğün işlevsel tanımlarını açıklamıştır (Goodrich).

1961:

- *Amerikan Körler Konseyi (the American Council of the Blind-ACB)* kurulmuştur. (Hatlen; *Encyclopedia of Disability*).
- Gerald Fonda, teleskopik gözlüklerin taşınırlığını değerlendirmiştir (Goodrich).

1962:

- *Amerikan Körler Konseyi*, *Braille Forum* dergisini yayınlamaya başlamıştır (worldcat.org).
- Darbeye dayanıklı, plâstikten yapılmış, dikdörtgen tuşlu, kompakt *Lavender Braille yazıcısı* 1962 ve 1982 yılları arasında üretilmiştir (Willings, “History of Braillewriters”).

1963: Bilgisayarlar, Braille çıktıları üretmek için uyarlanmıştır (Koestler; Hatlen).

1964:

- *Uluslararası Körler Federasyonu (International Federation of the Blind (IFB))* kurulmuştur (“Timeline of the Organized...”).
- Japonya’da az görenlere yönelik ilk klinik Tokyo’da, Jutendo Üniversitesi’nde açılmıştır (Goodrich).
- IBM, basılı malzemeyi otomatik olarak Braille’e çevirmek için kullanılan iki milyon dolar değerindeki IBM709 Veri İşleme Sistemi ana bilgisayarını *Amerikan Körler Matbaası’na* sunmuştur (American Printing House for the Blind).

- Amerikan Körler Matbaası, dünyada yapılmış en büyük Braille projesi olan Braille ile yazılmış Dünya Kitap Ansiklopedisi'ni tamamlamıştır (American Printing House for the Blind).

1966: Amerikan Kütüphane Derneği (American Libray Associaton-ALA), *Körlere ve Görme Engellilere Hizmet Veren Kurumlar İçin Ulusal Akreditasyon Konseyi'ni* (National Accreditation Council for Agencies Serving the Blind and Visually Handicapped) kurmuştur (Çetin, “Sanayi Devrimi’nden 21. Yüzyıla...” 107).

1968: İlk İngilizce metinden konuşmaya sentezi, Noriko Umeda tarafından Japonya Elektroteknik Laboratuvarı'nda geliştirilmiştir (“History of Assistive Technology”; Ekran Okuyucular Raporu).

1969: Görme engelliler için dünyadaki ilk radyo okuma hizmeti olan *Minnesota Konuşan Kitap Radyosu (RTB)*, yayına başlamıştır (“Description Timeline Highlights”).

1970: Galler'de, Ronald Sturt, İngiltere'nin ilk *Konuşan Gazete'sinin* (*Talking Newspaper*) temelini atmıştır (Rai).

1972: San Francisco State Üniversitesi profesörü Gregory Frazier, görme engellilerin yararına betimleyici tiyatro performansı üzerinde çalışmaya başlamış; performansları görme engelli bireyler tarafından daha erişilebilir kılmak fikrini araştırmak amacıyla 1972 yılında kâr amacı gütmeyen *AudioVision* şirketini kurmuştur (“Description Timeline Highlights”).

1973: Birleşik Devletler'de *Rehabilitasyon Yasası (Rehabilitation Act of 1973)* kabul edilmiştir. Bu yasa, engelli bireylere federal olarak finanse edilen program ve faaliyetlerde medeni hakların sağlanmasını amaçlamaktadır (Lauffer 390).

1975:

- Amerika'da *Engelli Çocukların Eğitimi Yasası (Education of Handicapped Children Act – EHA)* kabul edilmiş; 1997'de yasanın adı *Engelliler Eğitim Yasası (The Individuals with Disabilities Education Act - IDEA)* olarak değiştirilmiştir (“History: Twenty-Five Years of...”).
- Ray Kurzweil, Kurzweil Okuma Makinesi'ni, ilk OCR teknolojisini ve ilk CCD (şarjla birleştirilmiş cihaz) tarayıcılarından birini tasarlamıştır (“History of Accessible Technology”).

- Alman şirketi Pappenmeier Reha, Dortmund Üniversitesi'nden Dr. Werner Boldt ile birlikte çalışarak *BRAILLEX* adında kabartma ekranı da bulunan bir elektronik cihaz üretmiştir (Ekran Okuyucular Raporu).

1976:

- Büyük baskı hesap makineleri üretilmiştir (Koestler).
- Raymond C. Kurzweil, basılı materyali sentezlenmiş konuşmaya çeviren prototip çevirici *Kurzweil Okuyucu*'yu (*Kurzweil Reader*) geliştirmiştir (Koestler).
- Elde taşınabilen ilk konuşma sentezleyicisi geliştirmiştir ("History of Assistive Technology").
- İlk Braille yazı çevirici olan *Duxbury*, Toronto'da Kanada Körler Enstitüsü'nde (The Canadian National Institute for the Blind) tanıtılmıştır. (*Duxbury*, ticari olarak ortaya çıkan ilk Braille çeviri uygulamasıdır) (Ekran Okuyucular Raporu).

1979: Dennis Klatt, günümüzde de kullanılan birçok metinden sese sisteminin temelini oluşturan *Klattalk* sistemini geliştirmiştir. (Ekran Okuyucular Raporu).

1981:

- Birleşmiş Milletler 1981'i *Uluslararası Engelliler Yılı* olarak belirlemiştir (United Nations, "The International Year of...").
- Amerikan Körler Matbaası, Dünya Kitap Ansiklopedisi'nin ilk sesli kitap versiyonunu üretmiştir (American Printing House for the Blind).

1982: ABD'deki ilk kabartma ekran olan *VersaBraille*, Telesensory firması tarafından üretilmiştir (Ekran Okuyucular Raporu).

1983: Bir mikrobilgisayarın ilk Braille kabartma bağlantısı geliştirilmiştir (Koestler).

1984: Mikrobilgisayarlar, görme engelli kişiler tarafından yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Koestler; Goodrich).

1985: Dünya Körler Sağlık Konseyi (World Council for the Welfare of the Blind (WCWB) ve Uluslararası Körler Federasyonu (International Federation of the Blind), *Dünya Körler Birliği* (*World Blind Union*) adı altında birleşmiştir (Koestler).

1986: Jim Thatcher tarafından, IBM Ekran Okuyucu (DOS için) denilen IBM'de ilk ekran okuyucuyu oluşturulmuştur ("History of Accessible Technology").

1988: Görme bozukluğu ve körlük alanında bir dergi olan *Integracion: A Journal on Visual Impairment and Blindness*, O.N.C.E tarafından ilk kez Madrid'de yayınlanmaya başlamıştır (Goodrich).

1989: Windows işletim sistemi kullanan görme engellilerin büyük bir çoğunluğu tarafından tercih edilen ekran okuyucu *JAWS (Job Access With Speech)*, Ted Henter tarafından geliştirilmiştir (Ekran Okuyucular Raporu).

1990:

- *Engelli Amerikalılar Yasası (The Americans with Disabilities Act)*, Amerika Birleşik Devletleri Kongresi tarafından kabul edilmiştir (Omvig).
- Körler Ulusal Federasyonu, Braille yazı sisteminin hızla gelişmekte olan her parçasını güvence altına almak ve değerlendirmek için *Uluslararası Braille ve Teknoloji Merkezi'ni (The International Braille and Technology Center)* kurmuştur (Omvig).

1992:

- "Özürlü" terimi yerine, "engelli" terimi kullanılmaya başlanmıştır. *Engelli Amerikalılar Yasası (Americans with Disabilities Act - ADA)*, *Rehabilitasyon Yasası 504. maddesi* yenilenerek belirli terimlerin toplumda olumsuz etkileri kabul edilmiş; "özürlü" terimi, "engelli " terimi ile değiştirilmiştir. Ayrıca 1992 yılında tüm kurumlar, yönetmeliklerinde, politikalarında ve diğer belgelerinde terminolojiyi düzeltmeye yönlendirilmiştir ("Disabled or Handicapped or ??? Which terms should be used?").
- Windows için ilk ekran okuyucu geliştirilmiştir (Ekran Okuyucular Raporu).
- İlk *DAISY (Digital Accessible Information System)* standardı, İsviçre'de engelli kitabevi olan Talboks-TPB tarafından DOS tabanlı işletim sistemi için geliştirilmiştir (Braille Teknik).

1994: Ulusal Körler Federasyonu, günlük olarak güncellenen yapay konuşma sistemine dayalı bir gazete hazırlamıştır ("History of Accessible Technology").

1995:

- Körler Ulusal Federasyonu, *NEWSLINE FOR THE BLIND*'i kurmuştur. (Bu, görme engelli bireylerin, tuşlu telefon kullanarak gazete ve dergileri okuyabilecekleri bir sistemdir) (Omvig).

- GW Micro firması tarafından Windows işletim sistemi altında çalışmak için üretilmiş *Window Eyes* ekran okuyucusu geliştirilmiştir (Ekran Okuyucular Raporu).

1996: Productivity Works, metni konuşmaya çeviren bir tarayıcı olan *pwWebSpeak*'i geliştirmiştir (“History of Accessible Technology”).

1997:

- NCR Şirketi görme engelliler ve okuma-yazma bilmeyenler için ilk sesli ATM makinesini tasarlamıştır (“History of Accessible Technology”).
- Microsoft, *Active Accessibility (Aktif Erişilebilirlik)* yazılımını çıkarmıştır (Ekran Okuyucular Raporu).

1998:

- *Rehabilitasyon Yasası*'na *Bölüm 508* eklenerek, devlet kurumlarının web sitelerini engelli insanlar için daha erişilebilir hale getirmeleri şartı konulmuştur (“History of Accessible Technology”).
- Görme engellilerin okumasında devrim yaratan DAISY (Digital Accessible Information System) formatı geliştirilmeye başlanmıştır (Celebrating 80 Years of Talking Books).

1999: Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Uluslararası Körlüğü Önleme Ajansı (International Agency for the Prevention of Blindness), 2020 yılına kadar önlenebilir körlüğün ortadan kaldırılması için küresel bir girişim olan *Vizyon 2020: Görme Hakkı (VISION 2020: The Right to Sight)*'ni başlatmıştır (Taylor ve Keeffe).

2000:

- *Amerikan Körler Ulusal Okuryazarlık Merkezi (American Foundation for the Blind National Literacy)* kurulmuştur (Willings, “Timeline of Visual Impairments”).
- Ekran klavyesi seçeneği ve okuma yazma bilmeyen veya görme engelli kullanıcılar için metni konuşmaya çevirme özelliği olan *Microsoft Windows 2000* piyasaya sürülmüştür (“History of Accessible Technology”).
- PulseData International ve HumanWare, QWERTY ve Braille klavyesi bulunan, kabartma ekranlı ve dâhili ekran okuyucusu olan *BrailleNote*, not alma cihazını üretmiştir (Ekran Okuyucular Raporu).

2001:

- Amerikalı atlet, yazar Erik Weihenmayer, 25 Mayıs 2001'de Everest Dağı zirvesine ulaşan ilk görme engelli kişi olmuştur ("Erik Weihenmayer: The Man Who Summited Everest – While Blind").
- Papenmeier firması, ilk Linux tabanlı QWERTY ve Braille klavyeli, kabartma ekranlı *Elba* not alma cihazını üretmiştir (Ekran Okuyucular Raporu).
- Japon Plextor firması tarafından *Victor* adında ilk sesli kitap oynatıcı geliştirilmiştir (Braille Teknik).

2002: *Dijital Konuşan Kitaplar Standardı* onaylanmıştır (American Foundation for the Blind).

2003: Görme engelliler için özel olarak tasarlanmış ilk cep telefonu *Owasys 22C*, Birleşik Krallık'ta tanıtılmıştır ("History: Technology for Visual Impairments").

2004:

- Ulusal Körler Federasyonu (National Federation of the Blind), bazı görme engelli öğrencilerin Braille öğretiminden mahrum edilmemeleri için, önerilen bir ders kitabının telif hakkını almak isteyen her yayıncının söz konusu kitabın "elektronik" "sürümünü telif hakkı verilmeden önce federal bir depoya sunulmasına yönelik Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'ne bir yasa teklifinde bulunmuştur. Bu öneri Kongre'den geçmiş ve Amerikan Körler Matbaası (American Printing House for the Blind (APH)-APH), kitapların elektronik versiyonları için merkezi bir depo işlevi gören Ulusal Eğitim Materyalleri Erişim Merkezi (National Instructional Materials Access Center) olarak belirlenmiştir. Buna göre okullar gerektiğinde kopya talep edebilecek ve yerel olarak kendi Braille kitaplarını üreteceklerdi (Omvig).
- *Ulusal Körler Federasyonu (National Federation of the Blind)* konvansiyonunda, Humanware 18 hücre Braille ekranlı ve ABD'deki en küçük not alma cihazı olan *BrailleNote PK* modelini tanıtmıştır (Ekran Okuyucular Raporu).
- Humanware firması, *Brilliant 20* ve *40* adındaki ilk Bluetooth özellikli kabartma ekranları tanıtmıştır (Ekran Okuyucular Raporu).

2006: Linux altında çalışabilen ücretsiz ve genişletilebilir bir ekran okuyucu olan *Orca*, Gnome Project tarafından geliştirilmiştir (Ekran Okuyucular Raporu).

2007

- ABD'li araştırmacıların Argus II 'biyonik göz' sistemi için insan üzerinde deneme yapmalarına izin verilmiştir. (Bu sistem, takma göze monte edilmiş bir kameranın gözdeki elektrotlara bağlanmasını içermekteydi. Güney Kaliforniya Üniversitesi'nden Profesör Mark Humayun, *"Yapmaya çalıştığımız, bir kameradan gerçek zamanlı görüntüler almak ve bunları, kör gözü harekete geçirecek küçük elektrik darbelerine dönüştürerek hastaların görmesini sağlamaktır"* demiştir) ("History: Technology for Visual Impairments").
- Ulusal Körler Kraliyet Enstitüsü (Royal National Institute of Blind People (RNIB), Ulusal Körler Kütüphanesi ile birleşmiştir; böylece Konuşan Kitaplar, erişilebilir formatta dünyanın ikinci en büyük kütüphanesi içinde yer almıştır (Celebrating 80 Years of Talking Books).

2008:

- Engelli bireylerin haklarına yönelik uluslararası nitelikte ilk kapsamlı insan hakları sözleşmesi *Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme*, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararıyla kabul edilmiş ve 3 Mayıs 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir (United Nations, "Convention on the Rights...").
- Birleşik Devletler'de federal bir mahkeme tarafından, ülkede kullanılan paranın dokunsal işaretleri içerecek şekilde yeniden tasarlanması hükmü verilmiştir ("History: Technology for Visual Impairments").

2013: Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization - WIPO), görme engellilerin, kendileri için yayınlanan çalışmalara erişimini kolaylaştırmak için Marakeş Antlaşması'nı kabul etmiştir ("Timeline of the Organized...").

Türkiye'de Görme Engelliler

Osmanlı İmparatorluğu öncesinde engellilerle ilgili çok az bilgiye sahibiz. Örneğin; Anadolu'da Selçuklular ve Beylikler döneminde görme engellilerle ilgili bazı kuruluşların var olduğu; Selçuklu atabeylerinden Muzafferüddin Ebu Sait Gökbörü'nün, Musul'da hasta ve görme engelliler için dört darülaceze yaptırdığı; yine beylikler döneminde Manisa'da Saruhan Bey'in oğlu İlyas Bey'in görme engellilerin dilenmelerini önlemek için bir bakımevi olan Körhane'yi yaptırdığı bilinmektedir (Erken). Körhane, 17. yüzyılın sonuna kadar faaliyetlerini devam ettirmiştir (Sağlam Tekir).

Osmanlı İmparatorluğu'nda engellilerle ilgili ilk çalışmalar, II. Abdülhamid döneminde yaşanmıştır. II. Abdülhamid, toplumdaki kimsesiz, yaşlı ve engelliler için yapılan bütün yardım faaliyetlerinde öncü rol oynamıştır (Şimşek).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde görme engelli nüfusun sayısı ve hangi işlerle uğraştıkları ayrıntılarıyla bilinmemekle birlikte, görme engelliler arasında çok sayıda dilenciye rastlandığı; küçük bir azınlığın da kimi vakıflar tarafından koruma altına alındığı; bazı görme engellilerin camilerde hafızlık yaptıkları, bu nedenle halk arasında görme engellilere “hafız” diye hitap edildiği; bazı görme engellilerin ise, demirci ve bakırcıların yanında körük çekme işinde çalıştıkları ya da su kuyularının diplerini temizledikleri; bazı kentlerde ve kasabalarda görme engellilerin seyyar satıcılık ve küçük ticaretle uğraştıkları, bilinenler arasındadır. Genellikle, engelliliğin bir kader olduğuna inanıldığından, devlet, görme engellilerin eğitimi, rehabilitasyonu ve istihdamı konusunda politika geliştirmemiştir. (“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde engellilerin yok edilmesi veya hapsedilmesi gibi uygulamalar görülmemiştir. Dilekçe ile başvuran ya da yardım talep eden engellilere gerekli yardımlar yapılmış; çalışamayacak durumda olan engellilere ise yaşamlarını sürdürebilecek kadar maaş bağlanmıştır (Sağlam Tekir); ancak Osmanlı topraklarında yaşayan görme engellilere yönelik, özellikle eğitimleri alanında 19. yüzyıl sonlarına kadar ciddi sayılabilecek adımlar atılmamıştır (Yücel 69).

Türkiye’de engelli bireylere yönelik politikaların temelini Cumhuriyet Dönemi’ne dayandırabiliriz. Cumhuriyet, her alanda olduğu gibi engelliler alanında da bilimsel bakış açısıyla, önemli bir anlayış ve uygulama değişikliğine yol açmıştır. Cumhuriyetin ilânından sonra engelliler alanında atılan en önemli adım, “*Hayatta En Hakiki Mürşid İlimdir*” diyen Mustafa Kemal Atatürk’ün, 1923 yılında sağlam ve engelli çocukların haklarını içeren Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi’ni imzalaması olmuştur (“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”).

Türkiye’de görme engellileri de içeren engelli politikaları ve hizmetleri, 1980’lerden sonra gelişmiş; 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ise engelli hizmet ve politikalarına hız kazandırılmıştır.

Zaman Çizelgesi

1874: Kahire’de Hidiv İsmail Paşa aracılığı ile bir görme engelli okulu eğitime başlamış ve Braille işaretleri Arap harflerine uyarlanmıştır (Gündüz).

1882?: *Beyrut Körler Okulu:* Beyrut’ta görme engellilere ait bir okulun olduğuna dair bilgi, 23 Mart 1882 tarihli Osmanlı Maârif Nezareti belgesine dayanmaktadır. Belgede okulun varlığı yanında diğer durumlarına dair bilgiler yoktur. (Gündüz). Braille alfabesinin öğrenerek Arapçaya uyarlamayı başaran Lübnanlı Zeytun Efendi’nin kurucu olduğu söylenebilir. (Özen ve Günday).

1889: Avusturyalı Ferdinand Grati’nin girişimleri ve dönemin Maarif Nazırı Münif Paşa’nın gayretleriyle 30 Eylül 1889’da İstanbul’da *Sağır ve Dilsiz Mektebi* açılmıştır. Okula 1891’de görme engelliler sınıfı da eklenmiştir (Balcı). Okul, 5 kez yer değiştirdikten sonra en son Kaptan İbrahim Paşa Külliyesi’ne taşınmış ve 1913’te kapanmıştır. Bu tarihten sonra Darülaceze, bu okulun işlevini üstlenmiştir (Özen ve Günday).

1902: *Urfa Körler Okulu,* Amerika Boston merkezli Protestan misyonerleri Corinna Shattuck ve Mary Haroutunian tarafından açılmıştır (Gündüz). Kurucularının, İngilizce Braille alfabesini Ermeniceye uyarlayarak eğitim verdiği okul, I. Dünya Savaşı sırasında kapatılmıştır (Özen ve Günday).

1908: *Malatya Körler Okulu,* 1908’den önce Alman Protestan misyonerleri Ernest Christoffe ve kız kardeşi Heavick tarafından yetimhane olarak açılmış; ancak ruhsatsız olan bu okul resmi olarak 1910 yılında ruhsat almıştır (Ruhsat, Malatya Ermenileri mahallesinden N.Orperyan ve D.Tamzatyan adına alınmıştır.) Okul gizli olarak Protestan misyonerlik eğitimi verdiği için 1916’da kapatılmıştır (Bahşi; Gündüz; Özen ve Günday).

1910: Selanik Okulu’nun kurucusu Fuat Efendi tarafından İzmir *Basmane’de İzmir sağır Dilsiz ve Körler Okulu* kurulmuştur. Okul, 1911’de eğitime başlamış; 1912’den sonra eğitime ara vermiş, 1922’den sonra tekrar açılmıştır (Özen ve Günday).

1918: *Darülaceze Körler Okulu:* Dr. Mehmet Esad Bey tarafından Darülaceze’de görme engelliler okulunun açılması için verilen raporun Meclis-i Vükelâ’da 16 Şubat 1908 tarihinde kabulünün ardından, Sultan II. Abdülhamid tarafından 26 Şubat 1918’de onaylanmıştır. Ancak okul, II. Meşrutiyet Dönemi’nde II. Abdülhamid’in tahttan indirilmesiyle, II. Abdülhamit Dönemi’nde hayata geçirilememiştir (Özen ve Günday).

1921: 1921 yılında Kurtuluş Savaşı döneminde İzmir’de *Özel İzmir Sağırlar ve Körler Müessesesi* adında bir okul açılmış; daha sonra bu okul Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı olarak 1950 yılına kadar hizmet vermiştir (Orhan ve Genç).

1924: Sağlık Bakanlığı’na bağlı olarak ilk görme engelliler ve sağırlar okulu açılmıştır (“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”).

1926: 743 sayılı *Türk Kanunu Medenisi* kabul edilmiş; bu kanununun 264. maddesi gereğince, “*ana ve babaların çocuğu yetiştirmekle ve çocuğu sakat veya zihinsel özürülü ise durumuna göre yetiştirilmesine karşı sorumlu*” olduğu belirtilmiştir (“Dünyada ve Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi”; Türk Kanunu Medenisi).

1933: İstanbul’da *Sağır, Dilsiz ve Körleri Himaye Cemiyeti* kurulmuştur. (Gündüz).

1944: Sağır, Dilsiz ve Körler Tesevüt Cemiyeti tarafından İstanbul Aksaray’da *İstanbul Sağır, Dilsiz ve Körler Okulu* açılmış ve dokuz yıl eğitim yapmış (Gündüz); 1953 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’na devredilmiştir (Dalyan ve Ünişen).

1949: 7217 sayılı *Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun* ile yatılı özel eğitim kurumları için yasal koşullar hazırlanmıştır (“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”; Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun).

1950:

- *Altı Nokta Körleri Eğitim ve Kalkındırma Derneği* kurulmuş; 1986 yılında adı, *Altı Nokta Körler Derneği* olarak değiştirilmiştir (“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”).
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından *Ankara Körler Okulu ve Yetiştirme Yurdu* kurulmuştur. Böylece görme engelliler için resmi bir okul açılırken, eğitimleri 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’na devredilmiştir (Arslan ve diğerleri).

1951: Ankara’da ilk görme engelliler okulu açılmıştır (“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”).

1952: Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde Özel Eğitim Öğretmeni yetiştiren *Özel Eğitim Bölümü* açılmıştır (“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”; Gündüz).

1954: Görme yetersizliği olan bireyler için Gaziantep’te bir okul açılmıştır (Çitil).

1955:

- Milli Kütüphane bünyesinde *Görme Engelliler Bölümü* kurulmuş; 1986 yılında adı, *Konuşan Kitaplık Bölümü* olarak değiştirilmiştir (Bakırcı).

- Eğitimde ve özellikle rehberlikte kullanılacak ölçme araçlarını geliştirmek üzere Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'na bağlı bir *Test-Araştırma Bürosu* kurulmuştur. Bu büro rehberlikte bazı ölçme araçları üzerinde çeşitli çalışmalar yapmış; ancak sonraki yıllarda çeşitli örgütsel düzenlemeler sırasında kapatılmıştır (“Dünyada ve Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi”).

1960: 193 sayılı *Gelir Vergisi Kanunu* kabul edilmiştir. Kanun’un 23. maddesi gereğince sakatlara verilen tazminat ve yardımlardan gelir vergisi alınmamaktadır. (Gelir Vergisi Kanunu).

1961: 222 sayılı *İlköğretim ve Eğitim Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeler şöyledir: “*Madde 1 – İlköğretim, kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir... Madde 12 – Mecburi ilköğrenim çağında buldukları halde zihnen, bedenlen, ruhen ve sosyal bakımdan engelli olan çocukların özel eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır.*” (İlköğretim ve Eğitim Kanunu).

1963: 197 sayılı *Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu* kabul edilmiştir. Kanun gereğince, sakatlık dereceleri % 90 ve daha fazla olan malûl ve engellilerin adlarına kayıtlı taşıtlar ile diğer malûl ve engellilerin, bu durumlarına uygun hale getirilmiş özel tertibatlı taşıtlar vergiden muaftır. (Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu).

1965:

- Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi bünyesinde *Özel Eğitim Bölümü* kurularak alanın gereksinimi olan özel eğitim öğretmenleri üniversite düzeyinde karşılanmaya başlanmıştır (Kara; Gündüz: “Dünyada ve Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi”).
- 657 sayılı *Devlet Memurları Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre; “*Madde 53 – (Değişik: 13/2/2011 - 6111/99 md.) Kurum ve kuruluşlar bu Kanuna göre çalıştırdıkları personele ait kadrolarda % 3 oranında engelli çalıştırmak zorundadır. % 3’ün hesaplanmasında ilgili kurum veya kuruluşun (yurtdışı teşkilat hariç) toplam dolu kadro sayısı dikkate alınır. Engelliler için sınavlar, ilk defa Devlet memuru olarak atanacaklar için açılan sınavlardan ayrı zamanlı olarak, engelli kontenjanı açığı bulunduğu sürece engel grupları ve eğitim durumları itibarıyla sınav sorusu hazırlanmak ve ulaşılabilirliklerini sağlamak suretiyle merkezi olarak yapılır veya yaptırılır*” (Devlet Memurları Kanunu).

- 634 sayılı *Kat Mülkiyeti Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre; “(Ek fıkra: 1/7/2005-5378/19 md.) Engellilerin yaşamı için zorunluluk göstermesi hâlinde, proje tadili kat maliklerinin en geç üç ay içerisinde yapacağı toplantıda görüşülerek sayı ve arsa payı çoğunluğu ile karara bağlanır” (Kat Mülkiyeti Kanunu).

1967: 854 sayılı *Deniz İş Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre; “Madde 13-Bu kanunun kapsamına giren işveren veya işveren vekilleri, işyerlerinde İş Kanununun ve bununla ilgili yönetmeliğin bu konuda koyduğu hükümler, esaslar, ölçüler ve şartlara göre engelli ve eski hükümlü gemiadamı çalıştırmak zorundadır.” (Deniz İş Kanunu).

1970:

- Türkiye Görme Engelliler Derneği kurulmuştur. (“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”).
- Görme Özürlüler Derneği (GÖZDER) kurulmuştur. (GÖZDER).
- 1319 sayılı *Emlak Vergisi Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre; “Nispet: Madde 8 – (Değişik ikinci fıkra: 30/7/2003-4962/15 md.) Cumhurbaşkanı, kendisine bakmakla mükellef kimsesi olup onsekiz yaşını doldurmamış olanlar hariç olmak üzere hiçbir geliri olmadığını belgeleyenlerin, gelirleri münhasıran kanunla kurulan sosyal güvenlik kurumlarından aldıkları aylıktan ibaret bulunanların, gazilerin, engellilerin, şehitlerin dul ve yetimlerinin Türkiye sınırları içinde brüt 200 m²’yi geçmeyen tek meskeni olması (intifa hakkına sahip olunması hali dahil) halinde, bu meskenlerine ait vergi oranlarını sıfıra kadar indirmeye yetkilidir.” (Emlak Vergisi Kanunu).

1971: 1475 sayılı İş Yasası’nda değişiklik yapılarak engellilere %2 kontenjan tanınmış; Milli Eğitim Temel Yasası’na özel eğitim ile ilgili hükümler konulmuştur (“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”; “Dünyada ve Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi”).

1972: 1512 sayılı *Noterlik Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre “İlgilinin işitme, konuşma veya görme özürlü olması: Madde 73- (Değişik: 1/7/2005-5378/23 md.) Noter, ilgilinin işitme, konuşma veya görme engelli olduğunu anlarsa, işlemler engellinin isteğine bağlı olmak üzere iki tanık huzurunda yapılır. İlgilinin işitme veya konuşma engelli olması ve yazı ile anlaşma imkânının da bulunmaması hâlinde, iki tanık ve yeminli tercüman bulundurulur.” (Noterlik Kanunu).

1973: 1739 sayılı *Milli Eğitim Temel Kanunu* kabul edilmiştir. Kanun'un ilgili maddesine göre; *“Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri I – Genellik ve eşitlik: Madde 4- Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.”* (Milli Eğitim Temel Kanunu).

1976: İşsiz engellileri ve 65 yaş üzerini belli bir gelire kavuşturan 2022 sayılı yasa çıkarılmıştır (*“Dünyada ve Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi”*).

1980: 06.08.1980 tarihinde 2429 sayılı onayla Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuştur; 27.02.1982 tarihinde Daire Başkanlığına, 13.12.1983 gün ve 179 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı'na dönüştürülmüştür (*“Dünyada ve Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi”*).

1981: Türkiye’de Mitat Enç’in doğum yeri Gaziantep İl Halk Kütüphanesi’nde Konuşan Kitaplar Bölümü açılmıştır (Sağlamtunç).

1982: 2709 sayılı *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* kabul edilmiştir. İlgili maddelere göre *“MADDE 10- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürllüleri, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. MADDE 61-Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.”* (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası).

1983:

- 2916 sayılı *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu* çıkarılmış; 6 Haziran 1997 tarihinde kabul edilen *“Özel Eğitim Hakkında 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname”* ile yürürlükten kaldırılmıştır (*Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*).
- 2918 sayılı *Karayolları Trafik Kanunu* kabul edilmiştir. Kanun’un ilgili maddesine göre; *“Madde 61-... (Ek: 1/7/2005-5378/31 md.) Özürllülerin araçları için ayrılmış park yerlerinde, park etmek yasaktır.”* (Karayolları Trafik Kanunu).

- 2828 sayılı *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu* kabul edilmiştir. Kanunun amacı; *Madde 1 – ... korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.*” (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu). Kanun ile “Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri” kurulması görevi, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na verilmiştir (Gökcan).
- *Kabartma Bir Yayın Organı Hakkında Rapor* adlı mürekkep baskılı bir broşür yayınlanmıştır (“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”).

1984: 3065 sayılı *Katma Değer Vergisi Kanunu* kabul edilmiştir. Kanunun ilgili maddelerine (Madde 17-2.a); s) (Ek: 1/7/2005-5378/32 md.) göre; engelli bakım ve huzurevleri işletenler ile engellilerin eğitimleri, meslekleri, günlük yaşamları için özel olarak üretilmiş her türlü araç-gereç ve özel bilgisayar programları vergiden muaftır (Katma Değer Vergisi Kanunu).

1985:

- 3146 sayılı *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun* kabul edilmiştir. Engellilerin mesleki rehabilitasyonunu sağlayacak tedbirler almak (Madde 2-f), Kanun’un görevleri arasındadır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun).
- 3194 sayılı *İmar Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre; “*Ek Madde 1 – (Ek: 30/5/1997 - KHK - 572/1 md.) Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanılabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsü’nün ilgili standardına uyulması zorunludur.*” (İmar Kanunu).

1986:

- 3289 sayılı *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun* kabul edilmiştir. İlgili madde şöyledir: “*Görev Madde 2 – Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü’nün görevleri şunlardır: o) (Ek: 1/7/2005-5378/33 md.) Özürlü bireylerin spor yapabilmelerini sağlamak ve yaygınlaştırmak üzere; spor tesislerinin özürlülerin kullanımına da uygun olmasını sağlamak, spor eğitim programları ve destekleyici teknolojiler geliştirmek, gerekli malzemeyi sağlamak, konu ile ilgili bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları ile yayınlar yapmak, spor adamları yetiştirmek, özürlü bireylerin spor yapabilmesi konusunda ilgili diğer*

kuruluşlarla işbirliği yapmak.” (Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun).

- 3308 sayılı *Mesleki Eğitim Kanunu* kabul edilmiştir. Kanun’un ilgili maddesine göre; *“Madde 39 – Bakanlık, özel eğitime muhtaç kişilere iş hayatında geçerliliği olan görevlere hazırlayıcı özel meslek kursları düzenler. Kursların düzenlenmesinde ve uygulanmasında bu kişilerin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri dikkate alınır.”* (Mesleki Eğitim Kanunu).
- 3294 sayılı *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre; *“(Ek: 30/5/1997 - KHK - 572/18 md.) Engellilerin topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü ortopedik ve diğer yardımcı araç ve gereçlerin standartlara uygun olarak teminini dikkate almak suretiyle, engellilere yönelik destek programlarına ilişkin usul ve esaslar ayrı bir yönetmelikle tespit edilir.”* (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu).
- Sesli aylık bir yayın olan *“Altı Noktanın Sesi”* yayınlanmaya başlamıştır (*“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri”*)

1987: 3359 sayılı *Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre; *“1) (Ek: 30/5/1997 - KHK - 572/24 md.) Özürlü çocuk doğumlarının önlenmesi için, gebelik öncesi ve gebelik döneminde tıbbi ve eğitsel çalışmalar yapılır. Yeni doğan bebeklerin metabolizma hastalıkları için gerekli olan testlerden geçirilerek risk taşıyanların belirlenmesine ilişkin tedbirler alınır.”* (Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu).

1990: *Türkiye Özürlüler Federasyonu* kurulmuştur. 7 Mart 2000 tarihinde İşitme ve Görme Engelliler Federasyonu olarak ayrı bir federasyon haline getirilmiştir (Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu).

1991: Gelir Vergisi Kanunu’nda yapılan bir değişiklikle engellilik indirimi kapsamı genişletilmiş; engellilik indiriminden yararlananların içine, hizmet sahiplerinin bakmakla yükümlü olduğu engelli kişiler, engelli meslek sahibi ve serbest meslek sahiplerinin bakmakla hükümlü olduğu kişiler ile basit usulde vergilenen bazı sanatkârlar da dâhil edilmiştir (*“Dünyada ve Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi”*).

1993: 3960 sayılı *Kalıtsal Hastalıklarla Mücadele Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre; *“Madde 1 – (Değişik: 1/7/2005-5378/36 md.) Devlet, kalıtsal kan hastalıklarından thalessemia ve orak hücreli anemi dâhil olmak üzere, bütün kalıtsal kan hastalıklarıyla ve engelliliğe yol açan diğer kalıtsal hastalıklarla koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında mücadele eder...”* (Kalıtsal Hastalıklarla Mücadele Kanunu).

1994: 3984 sayılı *Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun* kabul edilmiştir. Kanun'un ilgili maddesine göre (Madde 4- u) (Değişik: 1/7/2005-5378/37 md.), kadınlara, güçsüzlere, engellilere ve çocuklara şiddet ve ayrımcılık teşvik edilmemelidir. (Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun).

1995: Görme engellilerin okuma ve yazma konusunda karşılaştıkları güçlüklerin çözümüne yardımcı olabilmek amacıyla hazırlanmış bir editör programı olan *Konuşan Defter* geliştirilmiştir (Ekran Okuyucular Raporu).

1996:

- *Altınokta Körlere Hizmet Vakfı*, Altınokta Körlere Derneği tarafından kurulmuştur. (Altınokta Körlere Hizmet Vakfı).
- *Altınokta Körlere Eğitim ve Kültür Merkezi* Ankara'da açılmıştır (Altınokta Körlere Derneği).

1997:

- Başbakanlığa bağlı olarak *Özürlüler İdaresi Başkanlığı* kurulmuştur. (Kara)
- 30.05.1997 tarihinde 573 Sayılı *Özel Eğitimle İlgili Kanun Hükmünde Kararname* kabul edilmiştir. ("Dünyada ve Türkiye'de Özel Eğitimin Tarihçesi").

1999:

- 3 Aralık 1999 tarihinde *I. Özürlüler Şurası* gerçekleştirilmiştir (Gökmen).
- 4458 sayılı *Gümrük Kanunu* kabul edilmiştir. Kanun'un ilgili maddesine (Madde 167 -12 a) göre; malül ve engellilerin kullanımına mahsus eşya gümrük vergilerinden muaftır. (Gümrük Kanunu).

2000: Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu kurulmuştur. (Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu).

2001:

- 4721 sayılı *Türk Medenî Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddelere göre; "Madde 13- Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir... Madde 340- Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar. Ana ve baba çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel engelli olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek

ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlarlar. Madde 408- Yaşlılığı, engelliliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemediğini ispat eden her ergin kısıtlanmasını isteyebilir. Madde 674- Çocukların eğitim ve öğrenimi için yapılan giderler sebebiyle geri verme yükümlülüğü, miras bırakanın aksini arzu ettiği ispat edilmedikçe, ancak alışılmış ölçüleri aşan kısım için mevcuttur. Eğitim ve öğrenimini tamamlamamış olan veya engelliliği bulunan çocuklara, paylaşmada hakkaniyete uygun bir ödeme yapılır.” (Türk Medenî Kanunu).

- Türkiye Körler Federasyonu kurulmuştur (Türkiye Körler Federasyonu Tüzüğü).
- Metinden sese sentezleyici motoru olan *Netokur*, Sestek firması tarafından geliştirilmiştir. (İlk çıktığında Berna, Levent ve Ersin adlı üç Türkçe sesi içerirken, GVZ firmasıyla yapılan birleşme sonucu GVZ Netokur adını almış ve GVZ Gül ve Sinan sesleri de eklenmiştir) (Ekran Okuyucular Raporu).

2002: Devlet İstatistik Enstitüsü ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından *Türkiye Özürlüler Araştırması* gerçekleştirilmiştir (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı).

2003: 4857sayılı *İş Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye (Madde 30 – (Değişik: 15/5/2008-5763/2 md.) göre; “...işverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç özürlü, kamu işyerlerinde ise yüzde dört özürlü ve yüzde iki eski hükümlü işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler.” (İş Kanunu).

2004:

- 5216 sayılı *Büyükşehir Belediyesi Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye (Madde 7-d) göre; “...yaşlılar, özürlüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak...” büyükşehir belediyelerinin görevleri arasında yer almıştır. (Büyükşehir Belediyesi Kanunu).
- 5237 sayılı *Türk Ceza Kanunu* kabul edilmiştir. Kanun’un ilgili maddesine (Madde 122- (Değişik: 2/3/2014-6529/15 md.) göre; kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapanlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (Türk Ceza Kanunu).
- Türkiye’de yaşayan görme özürlüler ile yurt dışında yaşayan Türkçe bilen görme özürlülerin, yazılı kaynaklara erişimini sağlamak üzere Gültekin Yazgan

önderliğinde İzmir'de *Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı* kurulmuştur. (Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı).

2005:

- 5378 sayılı *Engelliler Hakkında Kanun* kabul edilmiştir. Kanun'un amacı; “Madde 1- (Değişik:6/2/2014-6518/62 md.) Bu Kanunun amacı; engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır.” (Engelliler Hakkında Kanun).
- 5393 sayılı *Belediye Kanunu* kabul edilmiştir. Kanun'un ilgili maddesine göre; “Madde 14- Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır.” (Belediye Kanunu).
- 5369 sayılı *Evrensel Hizmet Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre; “Madde 3- c) Düşük gelirliler, engelliler ve sosyal desteğe ihtiyacı olan grupların da evrensel hizmetten yararlanabilmesi için uygun fiyatlandırma ve teknoloji seçeneklerinin uygulanabilmesine yönelik tedbirler alınır” (Evrensel Hizmet Kanunu).
- 5302 sayılı *İl Özel İdaresi Kanunu* kabul edilmiştir. İlgili maddeye göre; “Madde 6- ... İl özel idaresi hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır” (İl Özel İdaresi Kanunu).
- 25-28 Eylül 2005 tarihleri arasında *II. Özürlüler Şurası* gerçekleştirilmiştir (Gökmen).

2006

- *Engelliler Konfederasyonu* 10 Kasım 2006 tarihinde Ankara'da kurulmuştur (Engelliler Konfederasyonu).
- Ülke çapında hizmet vermek amacıyla İstanbul'da *Körlere Eğitim ve Destek Derneği* kurulmuştur. (Körlere Eğitim ve Destek Derneği).

2007: 5580 sayılı *Özel Öğretim Kurumları Kanunu* kabul edilmiştir. Kanun'un amacı; “Madde 1 – ... Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler tarafından açılacak

özel öğretim kurumlarına kurum açma izni verilmesi, kurumun nakli, devri, personel çalıştırılması, kurumlara yapılacak malî destek ve bu kurumların eğitim-öğretim, yönetim, denetim ve gözetimi ile yabancılar tarafından açılmış bulunan özel öğretim kurumlarının; eğitim-öğretim, yönetim, denetim, gözetim ve personel çalıştırılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.” (Özel Öğretim Kurumları Kanunu).

2008: 5825 sayılı *Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun* kabul edilmiştir. (Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun).

2009: Engelli bireylerin daha kaliteli yatılı kurum bakımı hizmeti almasına yardımcı olacak *Engelsiz Yaşam Merkezi* kurulmuştur (Erdağ).

2010: *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik* yürürlüğe girmiştir. (Yönetmelik gereğince, bakıma muhtaç engellilerin herhangi bir gelirin olup olmamasına bakılmaksızın ücretsiz olarak bakım hizmeti sunulmaktadır) (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik; Erdağ).

2011:

- 6098 sayılı *Türk Borçlar Kanunu* yürürlüğe girmiştir. İlgili madde ise şöyledir: “c. *İmza Madde 15- İmzanın, borç altına girenin el yazısıyla atılması zorunludur. Güvenli elektronik imza da, el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurur. İmzanın el yazısı dışında bir araçla atılması, ancak örf ve âdetçe kabul edilen durumlarda ve özellikle çok sayıda çıkarılan kıymetli evrakin imzalanmasında yeterli sayılır. (Değişik fıkra: 13/2/2011-6111/213 md.) Görme engellilerin talepleri halinde imzalarında şahit aranır. Aksi takdirde görme engellilerin imzalarını el yazısı ile atmaları yeterlidir.*” (Türk Borçlar Kanunu),
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde kurulan *Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü* bünyesinde oluşturulan *Bakım Hizmetleri Dairesi Başkanlığı*, engelli bireylerin saptanması, korunması, bakım ve rehabilitasyonu ile toplum içinde bağımsız olarak yaşamasını sağlayıcı hizmetleri sunmaktadır (Erdağ).
- Türk Telekom, bilgiye erişimde fırsat eşitliği prensibi ilkesinden hareketle, Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı (GETEM) işbirliği ile Türkiye'nin ilk ücretsiz *Telefon Kütüphanesi*, 3 Aralık 2011 Dünya Engelliler Günü'nde hayata geçirilmiştir. (Görme engelliler için telefon

üzerinden sesli kitap ve içerik hizmeti sunan Telefon Kütüphanesi'nde şiirden romana, tarihten kişisel gelişime, deneme sınavlarından, betimlemeli filmlere 50'den fazla kategoride binden fazla sesli kitap, 20 adet dünyaca ünlü tablonun 20 ünlü isim tarafından seslendirilen betimlemeleri ve Anadolu Ajansı tarafından servis edilen anlık haberler bulunmaktadır) ("Telefon Kütüphanesi").

2013: *6462 Sayılı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* kabul edilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm kanunlarında geçen *sakat, özürlü* ibarelerinin değiştirilerek, yerine *engelli* ibaresinin kullanılması zorunlu kılınmıştır (6462 Sayılı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun).

Sonuç

Bu zaman çizelgesinin ortaya koyduğu en önemli nokta, insana verilen değer ve önemin bilimin gücü ile birleşmesiyle engelleri en aza indirgeme yolunda atılan adımlardır. Bu doğrultuda, görme engelli bireylerin toplumda ve sosyal yaşamın her alanında diğer bireylerle eşit hak ve özgürlüklere sahip olarak yer alabilmeleri için gerekli yasal ve toplumsal düzenlemelerin yapıldığı ve yapılmaya devam edildiği görülmektedir. Özellikle eğitim alanında yapılan girişimlerle görme engelli bireylerin istihdamında ve ekonomik durumunda iyileşme sağlanmış, bu şekilde görme engelliğe yönelik toplumsal farkındalık da artmıştır. Görme engellilere yardım amaçlı çalışan çeşitli kurum ve kuruluşların yıllar içindeki istikrarlı artışı bunun göstergesidir. İçinde bulunduğumuz dijital çağda bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanımıyla görme engelli bireylere yönelik yayın ve yazılımların çeşitliliğinde hızlı bir artış görülmektedir. Ancak bu girişimlerin toplumun her kesiminden görme engelli bireylerin yararına sunulabilmesi ve bu bireylerin sosyal yaşam içerisinde daha yüksek bir yaşam kalitesine sahip olabilmeleri için çalışmaların sürdürülmesi gerektiği sonucu da çıkmaktadır. Bu zaman çizelgesinden çıkan bir diğer sonuç ise, Türkiye'nin görme engelliliğe yönelik duyarlılık ve farkındalık konusunda Batı ve Uzak Doğu'nun gerisinde seyrediyor olmasıdır. Türkiye'de görme engelliliğe yönelik yasal düzenlemeler bulunmakla birlikte görme engellilere yönelik bilişim teknolojileri yetersizdir ve kullanımı yeterince yaygın değildir. Bu çalışmada sunulan zaman çizelgesinin bu alanda farkındalığı artırarak yapılacak çalışmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- 6462 Sayılı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Web. 2 Ocak 2019.
- A Guide To Developing Braille And Talking Book Services. Ed. Leslie L. Clark. München, New York: K. G. Saur, 1984. Web. 25 Kasım 2018.
- “Ali bin İsa kimdir? Hayatı.” Web. 27 Ocak 2019.
- Altınokta Körlere Derneği. “Kurumsal Bilgiler.” Web. 27 Ocak 2019.
- Altınokta Körlere Hizmet Vakfı. Web. 27 Ocak 2019.
- American Printing House for the Blind (APH). “The History of the American Printing House for the Blind: A Chronology.” Web. 2 Ocak 2019.
- American Foundation for the Blind. “Key Dates.” Web. 2 Ocak 2019.
- Aristoteles. "Politics." *Complete Works*. Vol. II. Ed. Jonathan Barnes. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1984. 1986-2129. Web. 27 Aralık 2018.
- Arslan, Yusuf ve diğerleri. “Görme Engellilerin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları Zorluklar (Batman Merkez Örneği)” *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 4. 2 (2014): 1-14. Web. 11 Aralık 2018.
- Bahşi, Merve. “Osmanlı Devleti’nden Günümüze Engelli Eğitimi.” Web. 21 Aralık 2018.
- Bakırcı, Ramazan. “Milli Kütüphane’de Görme Engellilere Sunulan Hizmetler ve Gelişmeler.” *Bilgi Dünyası* 10.1 (2009):136-142. Web. 12 Aralık 2018.
- Balcı, Sezai. *Osmanlı Devleti’nde Engelliler ve Engelli Eğitimi – Sağır Dilsiz ve Körlere Mektebi*. İstanbul: Libra Kitap, 2013. Web. 17 Aralık 2018.
- Barasch, Moshe. *Blindness: The History of a Mental Image in Western Thought*. New York, London: Routledge, 2001. Web. 1 Aralık 2018.
- Baswell, Christopher. "Disabling the Past." *The Guardian*. 1 December 2006. Web. 17 Aralık 2018.
- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. “Özürlülük Araştırmaları.” Web. 22 Ekim 2018.
- Belediye Kanunu*. Web. 22 Ocak 2019.
- Braille Teknik. “DAISY (Digital Accessible Information System).” Web. 2 Ocak 2019.

- Büyükşehir Belediyesi Kanunu*. Web. 22 Ocak 2019.
- Cardiff Institute for the Blind. “Our History.” Web. 12 Ocak 2019.
- “Celebrating 80 Years of Talking Books.” Web. 2 Ocak 2019.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun*. Web. 1 Şubat 2019.
- Çetin, Başak Işıl. “Antik Çağ’dan Sanayi Devrimi’ne Batı Dünyasında Engellilik Tarihi” *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19. 36 – 1 (Aralık 2016):167-184. Web. 20 Aralık 2018.
- . “Sanayi Devrimi’nden 21. Yüzyıla Batı Dünyasında Engellilik.” *Sosyal Güvenlik Dergisi* 7.1 (Mayıs 2017): 91-121. Web. 20 Aralık 2018.
- Çitil, Mahmut. *Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye’de Özel Eğitim (1923 – 2007)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2009. Web. 3 Ocak 2019.
- Da Vinci, Leonardo. *The Notebooks of Leonardo da Vinci*. Ed. Jean Paul Richter. New York: Dover Publications, 1970. Web. 24 Ocak 2019.
- Dalyan, Murat Gökhan ve Ali Ünişen. “Engelli Eğitimine Alternatif Bir Bakış: Hafızlık Eğitimiyle Görme Engellilere Toplumsal Saygınlık Kazandırılması (Osmanlıdan Cumhuriyete Adıyaman’da Kör Hafızlar.” *Route Educational and Social Science Journal* 3.5 (December 2016): 1-14. Web. 20 Kasım 2018.
- “Description Timeline Highlights.” Web. 1 Şubat 2019.
- Devlet Memurları Kanunu*. Web. 15 Şubat 2019.
- Deniz İş Kanunu*. Web. 15 Şubat 2019.
- “Disability History Timeline” Web. 20 Kasım 2018.
- “Disabled or Handicapped or ??? Which Terms should be used?” Web. 20 Kasım 2018.
- “Dünyada ve Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi.” Web. 1 Şubat 2019.
- Ekran Okuyucular Raporu*. Web. 15 Ocak 2019.
- Emlak Vergisi Kanunu*. Web. 15 Şubat 2019.
- Encyclopedia of Disability*. Ed. Gary L. Albrecht ve diğerleri. California: SAGE Publications, 2006.

Engelliler Hakkında Kanun. Web. 15 Şubat 2019.

Engelliler Konfederasyonu. Web. 10 Şubat 2019.

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun. Web. 15 Şubat 2019.

Erdağ, Nevzat. “Türkiye’deki Engelliler İle İlgili Yapılan Düzenlemeler.” Web. 18 Ocak 2019.

“Erik Weihenmayer: The Man Who Summited Everest – While Blind.” Web. 20 Ocak 2019.

Erken, Belemir. “Dil Sükûтта Eller İcraatta: Osmanlı Sarayı ve Toplumunda Dilsizler.” Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015. Web. 20 Ocak 2019.

Evrensel Hizmet Kanunu. Web. 1 Şubat 2019.

Farrel, Gabriel. *The Story of Blindness.* Cambridge: Harvard University Press, 1956. Web. 2 Aralık 2019.

Gelir Vergisi Kanunu. Web. 1 Şubat 2019.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. Web. 25 Ocak 2019.

Goodrich, Gregory L. ve diğerleri. “The Low Vision Timeline: An Interactive History.” *Visual Impairment Research* 10 (2008): :67–75. Web. 20 Ekim 2018.

Gökcan, Kemal. “Engelli Refahı ve Sosyal Mevzuat.” Web. 5 Ocak 2019.

Gökmen, Fatma. “Türkiye’de Özürlü Haklarının Gelişimi.” *Özveri Dergisi* 4.2 (2007): 1085-1106. Web. 5 Kasım 2018.

Görme Özürlüler Derneği (GÖZDER). Web. 5 Ocak 2019.

Gümrük Kanunu. Web. 2 Şubat 2019.

Gündüz, Mustafa. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Engelli Eğitimi Üzerine Gelişmeler.” *Eğitime Bakış* 10. 31 (Ekim / Kasım / Aralık 2014): 5-14. Web. 15 Aralık 2018.

Hatlen, Phil. “Histrocal Perspectives” *Foundations of Education: History and Theory of Teaching Children and Youths with Visual Impairments.* Ed. M. Cay Holbrook ve Alan J. Koenig. New York: AFB Press, 2003. 1-54. Web. 23 Ekim 2018.

Hayta, Pelin. *Bir Grafik Tasarım Sorunu Olarak Görme Engellilere Yönelik Karton Ambalaj Tasarımında Estetik ve İşlevsellik Algısı Üzerine Uygulamalar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul, 2015. Web. 1 Ocak 2019.

“History of Accessible Technology.” Web. Web. 12 Kasım 2018.

“History of Assistive Technology.” Web. Web. 12 Kasım 2018.

“History: Technology for Visual Impairments.” Web. 12 Kasım 2018.

“History: Twenty-Five Years of Progress in Educating Children with Disabilities Through IDEA.” Web. 20 Kasım 2018.

“Ishihara’s Test for Colour Deficiency: 38 Plates Edition.” Web. 22 Kasım 2018.

İl Özel İdaresi Kanunu. Web. 18 Şubat 2019.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu. Web. 18 Şubat 2019.

İmar Kanunu. Web. 18 Şubat 2019.

İş Kanunu. Web. 18 Şubat 2019.

“John Dalton - A Visual Error.” Web. 20 Ocak 2019.

Kalıtsal Hastalıklarla Mücadele Kanunu. Web. 18 Şubat 2019.

Kara, Bülent. “Türkiye’de Engelli Bireylerin Yasal Hakları ve Uygulamadaki Yeri.” *International Journal of Social Science* 48. (Summer II 2016): 249-260. Web. 15 Aralık 2018.

Karayolları Trafik Kanunu. Web. 10 Şubat 2019.

Kat Mülkiyeti Kanunu. Web. 10 Şubat 2019.

Katma Değer Vergisi Kanunu. Web. 10 Şubat 2019.

Kiefer, Thomas Joseph. "Reason and Normative Embodiment in Plato's *Republic*: On the Philosophical Creation of Disability." *Disability Studies Quarterly* 34.1 (2014). Web. 12 Ocak 2019.

Koestler. Frances A. “The Unseen Minority: A Social History of Blindness in the United States.” Web. 1 Aralık 2018.

Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun. Web. 10 Şubat 2019.

Körlere Eğitim ve Destek Derneği. Web. 19 Şubat 2019.

Lauffer, Kimberley. "Access to U.S. Federal Government Information for People with Disabilities: An Analysis of the Legal Requirements, Interpretations, and Implications." *Citizenship and Participation in the Information Age*. Ed. Marjunath Pendakur ve Roma Harris. Ontario: Garamond Press, 2002. 388-399.

Mesleki Eğitim Kanunu. Web. 19 Ocak 2019.

Milli Eğitim Temel Kanunu. Web. 19 Şubat 2019.

Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu. Web. 19 Şubat 2019.

Nordstrom, Brian H. *The History of the Education of the Blind and Deaf*. Web. 20 Aralık 2018.

Noterlik Kanunu. Web. 1 Şubat 2019.

Willings, Carmen. "History of Braillewriters." Web. 20 Ocak 2019.

---. "Timeline of Visual Impairments." Web. 2 Kasım 2018.

Omvig, James. "History of Blindness." Web. 2 Kasım 2018.

Orhan, Serdar ve Kemal Gökmen Genç. "Engellilere Yönelik Ülkemizdeki Özel Eğitim Hizmet Uygulamaları ve Örnek Ülke Karşılaştırması." *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 15. 35/2 (Temmuz-Aralık 2015): 115-146. Web. 10 Ocak 2019.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu. Web. 19 Şubat 2019.

Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Web. 19 Şubat 2019.

Özen, Necmi ve Rifat Günday. "II. Abdülhamid Dönemi'nde Engellilerin Eğitimi." *Eskişehir Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Gençlik Dergisi* 2. 1 (2018): 1-11. Web. 17 Aralık 2018.

Özyürek, Mehmet. "Görme Özürlülerin Ruhbilimsel Değerlendirilmesi." Web. 21 Aralık 2018.

Perkins School for the Blind. "Reading & Writing." Web. 1 Aralık 2018.

Platon. *Devlet*. Çev. Cenk Saraçoğlu ve Veysel Atayman. İstanbul: Bordo Siyah, 2005. Web. 10 Aralık 2018.

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun. Web. 17 Şubat 2019.

Rai, Amrit. "Timeline." Web. 20 Ocak 2019.

- Retief, Francois, Andries Stulting ve Louise Cilliers. "The Eye in Antiquity." *SAMJ: South African Medical Journal* 98.9 (2008). Web. 10 Aralık 2018.
- Rosenblum, Trudi M. "From LPs to Downloads." *Publishers Weekly* 245.49 (1999). Web. 2 Ocak 2019.
- Sağlam Tekir, Hürü. "Toplumsal Hayatta Karşılaştıkları Zorluklarla Osmanlı Devleti'nde Sağır Dilsiz ve Âmâlar." *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)* 3.7 (Kasım 2016): 59-71. Web. 25 Ocak 2019.
- Sağlamtunç, Tülin. "Görme Engelliler ve Kütüphanecilik Hizmetleri" *Bilgi Dünyası* 11. 1 (2010): 178-191. Web. 11 Aralık 2018.
- Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu*. Web. 17 Şubat 2019.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu*. Web. 17 Şubat 2019.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik*. Web. 17 Şubat 2019.
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu*. Web. 17 Şubat 2019.
- Strong, Philip. "The History of the White Cane." Web. 20 Ocak 2019.
- Şimşek, Kamuran. "II. Abdülhamit Dönemi Osmanlı Devleti'nde Engelliler ve Engelli Politikaları." Web. 20 Aralık 2018.
- Taylor, Hugh R. ve Jill E. Keefe. "World Blindness: A 21st Century Perspective." Web. 19 Şubat 2019.
- "Telefon Kütüphanesi." Web. 17 Şubat 2019.
- "Test Vizyonu için Snellen Göz Grafiği." Web. 1 Şubat 2019.
- "The Development of Education for Blind People." Web. 20 Ocak 2019.
- "Timeline of the Organized Blind Movement." Web. 20 Ocak 2019.
- Trentin, Liza. "Exploring Visual Impairment in Ancient Rome." *Disabilities in Roman Antiquity*. Ed. Christian Laes, C.F. Goodey, M. Lynn Rose. Leiden, Boston: Brill, 2013. Web. 12 Kasım 2018.
- Türk Borçlar Kanunu*. Web. 1 Şubat 2019.
- Türk Ceza Kanunu*. Web. 1 Şubat 2019.
- Türk Kanunu Medenisi*. Web. 1 Şubat 2019.

Türk Medeni Kanunu. Web. 17 Şubat 2019.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Web. 17 Şubat 2019.

Türkiye Görme Engelliler Spor Federasyonu. “Kuruluş.” Web. 1 Şubat 2019.

Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı. Web. 1 Şubat 2019.

Türkiye Körler Federasyonu Tüzüğü. Web. 1 Şubat 2019.

United Nations- Disability Department of Economic and Social Affairs. “The International Year of Disabled Persons 1981” Web. 19 Ocak 2019.

---. “Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)” Web. 19 Ocak 2019.

“Ülkemizdeki Körlerin Tarihi ve Altınoktanın Yeri.” Web. 1 Şubat 2019.

Wagg, Henry John. *A chronological survey of work for the blind (with an appendix on the prevention of blindness, and a bibliography) from the earliest records up to the year 1930*. London: Published for the National Institute for the blind by Sir I. Pitman & Sons, Ltd., 1932. Web. 10 Ocak 2019.

Wheatley, Edward. *Stumbling Blocks Before the Blind: Medieval Constructions of a Disability*. Michigan: The University of Michigan Press, 2010. Web. 20 Kasım 2018.

Wilberforce School for the Blind. Web. 12 Ocak 2019.

Worldcat.org: The World’s Largest Library Catalog. Web. 9 Mayıs 2019.

Yücel, İdris. “Bir Misyonerlik Uygulamasının Teorisi ve Pratiği: Urfa Amerikan Körler Okulu (1902-1914)” *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 7.14 (Güz 2011): 65-86. Web. 2 Ocak 2019.